RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1884. Första Kammaren. N:o 26.

Onsdagen den 16 April.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollen för den 3, 5, 7 och 9 i denna månad.

Anmäldes och bordlades Lag-Utskottets nedannämnda utlåtanden:

N:o 39, i anledning af väckta motioner om ändrad lagstiftning rörande ogift qvinnas myndighetsålder;

N:o 40, i anledning af väckt motion med förslag till lag angående bankaktiebolag och kreditaktiebolag;

N:o 41, i anledning af väckt motion med förslag till förändrad lydelse af 14 § i Kongl. förordningen angående aktiebolag den 6 Oktober 1848;

N:o 42, i anledning af väckt motion om upphäfvande af vissa stadganden angående strömrensning;

N:o 43, i anledning af väckt motion med förslag till lag om afveckling medelst administration af gäldbunden köpmans bo; och

N:o 44, i anledning af väckt motion om upphäfvande af 10 kap. samt 16 kap. 12 § Kyrkolagen.

Föredrogos och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts den 9 innevarande April bordlagda propositioner till Riksdagen:

1:o) angående anslag för tillbyggnad af kronohäktet å Långholmen;

2:o) angående anslag till Kommerskollegium för år 1885 m. m.; samt

3:o) angående beviljande af anslag för en hamnanläggning vid Stora Rör på Öland.

Efter föredragning af Stats-Utskottets den 9 i denna månad bordlagda memorial N:o 39, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande anslagen under riksstatens nionde hufvudtitel, godkändes de föreslagna voteringspropositionerna.

Justerades två protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts, att de utlåtanden, som denna dag blifvit första gången bordlagda, skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. $^1/_4$ 3 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Lördagen den 19 April f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr Statsrådet *Richert* aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående ändring i 72 § Riksdagsordningen.

Herr Grefven och Talmannen mottog denna proposition med förklaring att densamma skulle af Kammaren i grundlagsenlig ordning behandlas.

Upplästes följande inkomna skrifvelser:

Till Talmannen i Första Kammaren Grefve Gust. Lagerbjelke!

Härmed får jag äran tillkännagifva, att jag af ett lindrigt illamående är förhindrad att bevista dagens sammanträde i Första Kammaren.

Stockholm den 19 April 1884.

C. Hammarhjelm.

Med anledning af närslutne läkarebetyg får jag hos Riksdagens Första Kammare vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från den 17 dennes till Riksdagens slut.

Halmstad den 15 April 1884.

C. Hammar.

Det åberopade läkarebetyget, som jemväl upplästes, var af följande lydelse:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare Herr Godsegaren och Kommendören *C. M. Hammars* helsotillstånd är sådant, att jag anser honom icke utan fara kunna lemna hemmet, hvarför jag på det bestämdaste afrådt honom att åter uppresa till Riksdagen, får jag härmed på aflagd embetsed intyga.

Halmstad den 16 April 1884.

E. Augustinsson.
f. d. Lasarettsläkare.

På gjord proposition beviljades Herr *Hammar* ledighet från riksdagsgöromålen till den 15 nästkommande Maj.

Anmäldes och bordlades

Stats-Utskottets utlåtanden och memorial:

N:o 40, med anledning af väckt motion om betalning af kostnaden för en karta, bilagd en af Herr P. A. H. Stjernspetz väckt motion; och

N:o 41, om anvisande af de i Regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor; äfvensom

Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphäfvande af 20 kap. 2 § och ändring i 21 kap. 2 § Kyrkolagen;

N:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skydd för undervattenstelegrafkablar;

N:o 47, i anledning af väckt motion om tillägg till förordningen den 14 April 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof; samt

N:o 48, i anledning af väckta motioner om ändrade grunder för deltagande i den församling åliggande skyldighet att bygga prestgård.

Föredrogs och bordlades den vid detta sammanträde öfverlemnade Kongl. proposition.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Lag-Utskottets den 16 i denna månad bordlagda utlåtanden N:is 39—44.

Ang. afskrifning af grundskatter m. m.

Föredrogs å nyo Stats-Utskottets den 26 och 28 sistlidne Mars bordlagda utlåtande N:o 33, i anledning af väckta motioner rörande dels afskrifning eller aflösning af grundskatterna, dels afskrifning af eller lättnader i rustnings- och roteringsbesvären.

Herr Bergström: Innan sjelfva den sak, som behandlas i Stats-Utskottets föreliggande betänkande, kommer under Kammarens pröfning, anhåller jag att få yttra några ord om det sätt, hvarpå Stats-Utskottet uppstält sina i detta betänkande gjorda hemställanden och om de följder, som detta uppställningssätt kan hafva i afseende på dels ordningen för föredragningen, dels ock en annan eventualitet, om hvilken jag längre fram vill tala. Jag skall försöka att fatta mig så kort som möjligt, men om mitt anförande skulle blifva något långt, ber jag Kammaren icke blifva otålig, emedan frågan är af största vigt, enär den gäller rätta förståndet af den svenska författningsrätten.

Denna rätt gör en bestämd skilnad mellan statsverkets ordinarie inkomster och extra utlagor eller så kallade bevillningar. Hvad med statsverkets ordinarie inkomster förstås, framgår på ett indirekt sätt af 59 § Regeringsformen, som lyder sålunda: "I sammanhang med uppvisandet af statsverkets tillstånd och behof låte Konungen för Riksdagen framställa förslag rörande sättet att genom bevillningar fylla hvad staten kan utöfver de ordinarie inkomsterna erfordra". Man ser sålunda, att de ordinarie inkomsterna äro ett slag af inkomst, som är afsedt att ständigt, i den mån de dertill förslå, fylla statsverkets behof. Endast hvad derutöfver erfordras faller under kategorien bevillning. Hvad till bevillning räknas finner man sedermera af § 60, till hvilken jag hänvisar.

Ang. afskrifning af grundskatter m. m. (Forts.)

Flertalet af de så kallade ordinarie inkomsterna funnos till, då grundlagen skrefs, och den hänvisar således till dessa, såsom något historiskt gifvet.

Det är svensk statsrätt, att dessa ordinarie inkomster icke kunna — åtminstone icke de som äro att hänföra till skattenatur — afskaffas utan sammanstämmande beslut af de tre faktorer, hvilka hafva lagstiftningen sig anförtrodd, nemligen Andra Kammaren, Första Kammaren och Kongl. Maj:t. Det ligger så mycket mera i sakens natur, att så är förhållandet, som flertalet af dessa inkomster bero på lagar, hvilka ju icke kunna ändras eller upphäfvas i annan ordning än den jag nu nämnt. För att taga ett exempel, så utgöra böter en del af statsverkets ordinarie inkomster. Det kan ju aldrig blifva fråga om att genom något statsregleringsbeslut afskaffa dessa, så länge strafflagen består, enligt hvilken dessa inkomster inflyta till statsverket. På samma sätt förhåller det sig med den skattelag, som handlar om mantalspenningarne. Den kan icke ändras i annan ordning än jag nämnt; det vill säga dertill erfordras alla tre lagstiftande faktorernas samtycke. Enahanda är förhållandet med grundskatterna. Lagen om dem är nu gifven i författningen af år 1869 likasom i det tillägg, som finnes till denna lag i 1871 års författning.

Med bevillningar är det ett helt annat förhållande. Om dem säger Regeringsformen, att alla afgifter, som Riksdagen under de i § 60 af samma grundlag nämnda titlar anslår, "skola utgöras intill slutet af det år, under hvars lopp den nya bevillningen af Riksdagen fastställd blifvit". Bevillning kan sålunda tillkomma eller afskaffas genom Kamrarnes sammanstämmande beslut eller, i händelse af stridiga beslut, genom samfäld votering. Derom lärer icke vara tu tal. I öfrigt har grundlagen äfven i viss mån tillförsäkrat dessa bevillningar en karakter af orubblighet, ty de gälla intill dess ny bevillning lemnats eller nytt beslut om bevillningen fattats. Det är endast den så kallade allmänna bevillningen, som årligen förekommer till behandling vid riksdagarne.

Om de ordinarie inkomsterna heter det vidare i 64 § Regeringsformen, att de äro "under Konungens disposition att till de af Riksdagen pröfvade behof och efter den upprättade staten anordnas".

Det torde derföre kunna anses såsom nästan axiomatiskt, att grundskatterna icke må upphäfvas utan genom sammanstämmande beslut af Riksdagens båda Kamrar och Kongl. Maj:t. Detta gäller icke allenast om de grundskatter, hvilka utgå i form af penningar, utan det gäller äfven och kanske i ännu högre grad om rustnings- och roteringsverket eller, såsom det samfäldt kallas, indelningsverket. Särskildt är denna form af skatter ställd under grundlagens skydd. Jag hänvisar i detta afseende till den välbekanta 80:de paragrafen i Regeringsformen. I nämnda afseende öfverensstämmer vår grundlag med hvad som är europeisk statsrätt, ty enligt samma rätt kunna skattelagar icke ändras genom så kallade statsregleringsbeslut. De bestående skattelagarna t. ex. i Danmark och Preussen kunna endast ändras genom sammanstämmande beslut af nationalrepresentationens båda

Ang. afskrifning af grundskatter m. m. (Forts.)

kamrar eller hus, och af monarken. Detta förhållande kan icke förefalla underligt för den, som har någon blick för historiskt gifna förhållanden och som rätteligen betraktar statsregleringen icke som en årlig återkommande akt, hvarvid hela samhället kan omstöpas, utan endast såsom ett förslag till beräkning af statsverkets inkomster och utgifter; ett förslag som ofta icke blifver en verklighet; ty, såsom vi veta, komma ju inkomsterna att stundom understiga, stundom åter öfverstiga beräkningen; och hvad utgifterna beträffar komma ju äfven dessa att ofta öfverskridas, särskildt hvad angår de s. k. förslagsanslagen.

Dessa grundlagsenliga satser torde icke i allmänhet röna motsägelse. Endast fåkunnigheten, som drifver sina flacka och ytliga teorier till deras yttersta spets, påyrkar en sådan rörlighet i beskattningsförhållandena, som jag nyss antydt.

Om jag nu vill göra en tillämpning af detta på det föreliggande betänkandet, faller det af sig sjelf, att hvad Stats-Utskottet hemstält i första punkten A eller att Riksdagen skulle besluta en afskrifning å räntor och kronotionde till 10 procent, att denna hemställan, säger jag, måste för att blifva lag bifallas af begge Kamrarne likasom ock af Kongl. Maj:t, och att, om Kamrarne stanna i olika beslut, frågan icke kan blifva föremål för samfäld votering. Jag tror icke heller, att någon af Stats-Utskottets herrar ledamöter ämnar ifrågasätta något sådant. För min del kunde jag hafva önskat, att man i punkten A hade sagt, att Riksdagen måtte "*för sin del*" besluta, men derpå lägger jag icke stor vigt, ty saknaden af dessa tre ord kan icke göra om intet Kongl. Maj:ts grundlagsenliga befogenhet, och jag förmodar att, i händelse Riksdagens båda Kamrar skulle fatta ett sammanstämmande beslut derom, att 10 procent af grundskatterna skola afskrifvas, lärer Kongl. Maj:ts regering icke finna detta beslut så landsförderfligt, att Kongl. Maj:t skulle vägra sin sanktion.

Hvad deremot angår punkten B mom. 1, möter större fara af det sätt, hvarpå Stats-Utskottet har uppstält sitt betänkande. De motioner, som hafva föranledt detta betänkande, äro mera lojalt uppstälda. I motionen af Herrar A. P. Danielson, Ola Månsson m. fl. föreslås 1:o) en lättnad i rustnings- och roteringsbesvären, uppgående till 10 procent af deras uppskattade medelvärden, och 2:o) att till uppförande å ordinarie stat för det ändamålet måtte beviljas ett visst belopp. I denna uppställning af motionen hade Stats-Utskottet enligt min tanke haft en tydlig anledning att uppställa sin hemställan på samma sätt, men det är hvad Stats-Utskottet ingalunda har gjort. Tvärt om har Stats-Utskottet uppstält sin hemställan så, att den i sjelfva verket involverar svar på två frågor. I punkten B mom. 1 föreslår nemligen Utskottet: "att för beredande från och med början af år 1885 åt rust- och rotehållare af en lättnad i rustnings- och roteringsbesvären motsvarande 10 procent af besvärens värde måtte å ordinarie stat — — uppföras särskilda förslagsanslag till belopp" etc. Ingen ting hade varit lättare än att uppställa denna hemställan så, att *första* punkten hade lydt på följande sätt: "att från och med

Ang. afskrifning af grundskatter m. m. (Forts.)

början af år 1885 åt rust- och rotehållare beredes en lättnad i rustnings- och roteringsbesvären, motsvarande 10 procent af besvärens värde", och *andra* punkten sålunda: "att för sådant ändamål på ordinarie stat uppföras" det eller det anslaget. Hvarför har Stats-Utskottet icke uppstält sin hemställan på detta sätt? Tre förklaringar äro möjliga. En är, att Stats-Utskottet icke varit fullt medvetet om, att dess uppställning är felaktig. Detta vore det förlåtligaste. Ty Stats-Utskottet har mångahanda göromål, och dess tid är begränsad, och då kan man tänka sig, att ett sådant förbiseende lätt kan ega rum. Dock borde man hafva rätt förvänta af de erfarne män, som sitta i Stats-Utskottet, att de toge hänsyn till hvad den slutliga följden kan blifva af det sätt, hvarpå dylika hemställningar uppsättas. Den andra förklaringsgrunden är, att uppställningen har varit fullt afsigtlig. Har den varit fullt afsigtlig, så kan detta hafva härledt sig af två skäl: antingen deraf att Stats-Utskottet är öfvertygadt om, att en fråga af denna art kan lösas genom, hvad Riksdagen angår, samfäld votering, eller också kan Stats-Utskottet hafva tänkt sig, att frågan icke lagligen kan lösas genom samfäld votering, men att Utskottet borde gifva hemställan en sådan formulering, att formaliter förefunnes skäl till en lösning på detta sätt. Den senare förklaringsgrunden måste jag alldeles utesluta; det vore höjden af illfundighet, om Stats-Utskottet mot bättre vetande skulle hafva uppstält sin hemställan på sätt som skett. Jag antager således, att, om uppställningen skett afsigtligt, Stats-Utskottet är öfvertygadt om, att en lösning af denna fråga kan ske genom samfäld votering. Men då får jag säga, att Stats-Utskottet icke är hemmastadt i vår statsrätt och våra grundlagar. I detta betänkande, hvars talangfulla affattande i öfrigt jag villigt erkänner, förekommer ett mycket lyckadt bevis för att rustningsbesväret är en skatteform. Men är detta besvär en skatteform, så är det en form af *grundskatt*, och då kan den skatten icke afskaffas i annan ordning än såsom för grundskatter är föreskrifvet, men icke på omvägar. Om t. ex. Stats-Utskottet, hvad angår punkten A, som handlar om de egentliga grundskatterna eller grundräntorna, som utgå i penningar, hade uppstält sitt betänkande så, att skatten skulle fortfarande utgå, men tillika hemstält, att ett anslag till det eller det beloppet beviljades af Riksdagen, på det att 10 procent skulle återbetalas till skattegifvarne, månne man då icke haft klart för sig, att Stats-Utskottet på det sättet åsyftat att på omvägar afskaffa grundskatterna. Samma förhållande är ock med punkten B.

Då jag nu tror mig hafva visat, att Stats-Utskottets hemställan är felaktig och kan leda till förvecklingar, kan med skäl frågas: huru finna medel att rätta hvad Stats-Utskottet sålunda har felat? Man kunde ju tänka sig, att det vore lämpligt att föreslå Kammaren en sådan delning af punkten B:s första moment, som den jag nyss nämnt, så att man först skulle behandla och afgöra frågan, om man vill bevilja 10 procent lindring i rustnings- och roteringsbesvären, och sedermera i en följande punkt besluta,

Ang. afskrifning af grundskatter m. m. (Forts.)

om man för sådant ändamål ville bevilja de föreslagna beloppen; men en sådan delning skulle säkerligen icke trygga oss för den fara som hotar, ty Andra Kammaren har, till följd af Stats-Utskottets felaktiga uppställning af betänkandet, fattat ett beslut, som kommer att stå emot hvarje beslut, som denna Kammare komme att i den delen fatta, och icke heller lärer den ärade Grefven och Talmannen kunna, om någon yrkar proposition på Stats-Utskottets hemställan i sin helhet, underlåta att framställa en sådan proposition. Jag tror, att man då måste låta saken hafva sin gång, men det synes mig vara skäl att redan nu uttala, att om, såsom antagligt är, denna Kammare afslår hvad Stats-Utskottet hemstält under punkten B första momentet, och Stats-Utskottet skulle med anledning af ett sådant beslut uppställa en proposition om votering mellan Första Kammarens afslag och Andra Kammarens bifall, denna Kammare icke lärer kunna gilla och antaga en sådan voteringsproposition, utan i stället nödgas att afslå densamma. Jag har ansett af vigt att redan i frågans nuvarande skede fästa uppmärksamhet på detta förhållande, på det att man icke, när möjligen en sådan voteringsproposition framställes, men af denna Kammare afslås, må framkomma med den beskyllning, att Kammaren velat förekomma votering, endast derför att den fruktat dess utgång. Nej, det är icke till följd af sådan fruktan, utan allenast derför, att en voteringsproposition förevarande fall vore olaglig, som denna Kammare icke skulle kunna bifalla propositionen, om, såsom ju möjligt är, Stats-Utskottet föreslår en sådan. Jag vill dock i det längsta tro och hoppas, att ett sådant förslag icke framkommer från Stats-Utskottet.

Jag erinrar om de vackra och betydelsefulla ord, med hvilka Herr vice Talmannen vid riksdagens början helsade Konungen och för denne framförde Första Kammarens undersåtliga vördnad. Han yttrade, att äfven om "meningsbrytningar, lifligare än vanligt, egt rum vid öfverläggningar och beslut om en vigtig fråga, framkalla de ej hos oss, ehvad det nya eller bestående gjort sig gällande, några försök att rubba författningens grundvalar". — — — "En hvar vet att frågan har afgjorts och skall, om den återkommer, afgöras af Kung och folk efter landets lag; han böjer sig för beslutet och litar på att hans mening skall komma till heder i den mån den har sanning och rättvisa på sin sida. Förflutna tider bära om en sådan uppfattning vittnesbörd; vi hoppas att de kommande ock skola göra det".

För min del är jag förvissad, att, om mot förmodan försök skulle göras att på olagliga vägar nå det mål, som man i förevarande ärende eftersträfvar, denna Kammare skall stå såsom en trogen skyddsvakt kring författningen.

Herr Montgomery-Cederhielm: Då, så vidt jag kunnat fatta, icke något yrkande blifvit gjordt af den föregående talaren, och då icke heller någon ordning för föredragningen här ännu har

blifvit beslutad och icke någon särskild punkt här är föredragen, skulle det kunna synas onödigt, att jag här yttrar mig. Men jag vill med ett par ord svara den föregående talaren — i fråga om hvad han nämnde om inledningen till punkten A eller "att Riksdagen måtte besluta", i stället för hvilka ord han velat hafva, "att Riksdagen *för sin del* måtte besluta —" att jag är alldeles af hans tanke och instämmer fullkomligt med honom, och jag får äfven säga att ett sådant förslag förefans i Stats-Utskottet, men det finnes majoriteter, som bestämma huru ordalydelsen i betänkanden skola vara.

Ang. afskrifning af grundskatter m. m. (Forts.)

Hvad han behagade yttra med afseende på punkten B vill jag nu icke upptaga och vill derför icke heller besvara de anmärkningar, som gjordes mot Stats-Utskottet för okunnighet och förbiseende m. m. Det är nu icke tiden att svara derpå, och att förklara Stats-Utskottets åtgöranden i det afseendet, dertill blir det nog tillfälle framdeles. Nu vill jag icke vidare uppehålla mig dervid utan anhåller, att betänkandet måtte föredragas på det sätt, att först föredrages punkten A moment 1 och sedermera punkten A moment 2 och så vidare.

Friherre von Kræmer: Jag skall icke mycket uppehålla mig vid de förebråelser i afseende på behandlingen af motionerna, som den förste ärade talaren framstält mot Stats-Utskottet. Stats-Utskottets majoritet måste naturligtvis vara beredd på att icke i denna Kammare finna ett så välvilligt bedömande, då den denna gång framkommit med ett förslag, som antagligen icke gillas af majoriteten här i Kammaren.

Hvad nu sjelfva saken beträffar, så vill jag endast säga, att jag icke kan förstå den ärade talarens resonnement, att vi skulle i Stats-Utskottet hafva behandlat motionerna på något origtigt sätt, ty om man ser på den motion, han sjelf citerat, nemligen den af Herrar A. P. Danielson och Ola Månsson m. fl. väckta, så kan jag åtminstone — äfven med tillhjelp af synglas — icke upptäcka den sönderdelning i två delar, som han omtalat. Det finnes i motionen icke någon annan sönderdelning än den, som består deri, att det först finnes en motivering för det slut, hvartill motionären vill komma, och sedan, efter det motionärerne yttrat sina tankar om saken, heter det blott, att med afseende på de nu i korthet anförda skäl yrka vi: afskrifning af 10 procent af grundskatterna och beviljande af förslagsanslag till ersättning för den derigenom uppkomna minskning i statsinkomsterna. Jag kan icke se, att motionen sönderfaller i två delar, så att Stats-Utskottet deraf kunnat taga sig anledning till en sådan besynnerlig behandling som att först uppställa ett slags principbetänkande och först sedan ett betänkande i sak, då det ju gäller behandling af en enhetlig fråga.

Hvad den ärade talarens förutsägelse angår, eller att denna Kammare skulle komma att afslå punkten B, så vill jag icke dervid nu uppehålla mig. Det är ju möjligt, att han får rätt i sin förmodan. Jag hyser dock för min del den förhoppning, att så

Ang. afskrifning af grundskatter m. m. (Forts.)

icke skall komma att inträffa; enär hvad der föreslås är så ofantligt billigt och rätt. Men om således äfven denna Kammare skulle bifalla sagde punkt, så att det blefve Riksdagens beslut att medgifva en lättnad af 10 procent i rustnings- och roteringsbesvären, så är det ju tydligt, att grundlagen icke derigenom kan vara trädd för nära, ty Kongl. Maj:ts pröfningsrätt qvarstår ju i alla händelser enligt § 80 Regeringsformen, och Kongl. Maj:t kan ju med stöd deraf vägra sitt bifall till ett sådant beslut.

Icke heller vill jag inlåta mig på frågan om hvad denna Kammare kan komma att göra, i händelse Kamrarne skulle stanna i olika beslut, och en gemensam votering i följd deraf skulle föreslås. Jag hyser, som sagdt, fortfarande den förhoppning, att någon voteringsproposition angående den omtalade punkten B icke skall behöfva framläggas.

I afseende på föredragningsordningen är jag helt och hållet förekommen af den ärade ledamot af Stats-Utskottet, som nyss yttrade sig; men äfven jag får dock för min del anhålla, att betänkandet måtte föredragas i den ordning, som Stats-Utskottet har föreslagit, nemligen så att punkten A först föredrages och sedan punkten B, vid hvilken senare punkt föredragningen lämpligen torde ske efter punktens 5 olika moment.

I ett afseende skiljer jag mig dock från sagde ärade ledamot af Stats-Utskottet. Han erkände, att det var origtigt, att det i betänkandet icke stod i ingressen till punkten A, "att Riksdagen måtte *för sin del* besluta", men detta tillägg "för sin del" är ju alldeles öfverflödigt, ty Riksdagen kan icke annat än "för sin del" besluta, i fall Kongl. Maj:t har sig den rätten förbehållen att bifalla Riksdagens beslut eller vägra sin sanktion å detsamma.

Då intet yrkande blifvit framställdt om annan föredragningsordning än den, som följer af Stats-Utskottets betänkandes uppställning, så torde hvad jag nu har anfört vara tillräckligt, och får jag derför nu blott upprepa min anhållan, att först punkten A måtte föredragas och derefter punkten B efter dess olika moment.

Jag får vördsamt hos Herr Grefven och Talmannen anhålla om proposition på bifall till denna föredragningsordning.

Sedan öfverläggningen angående sättet för ifrågavarande utlåtandes föredragning förklarats härmed slutad, beslöt Kammaren, att utlåtandet skulle punktvis företagas till afgörande.

På grund häraf föredrogs nu

Ang. grundskatterna.

Punkten A.

Mom. 1:o).

Herr Montgomery-Cederhielm: Då jag inom Stats-Utskottet röstat emot den nu föredragna punkten, så skyndar jag att nämna, att jag icke gjort det derför, att jag skulle vara emot

en afskrifning eller utjemning af grundskatterna. Tvärtom anser jag en sådan afskrifning både högst önsklig, lämplig och i hög grad behöflig, men att tillstyrka att Riksdagen skulle besluta en sådan afskrifning på grund af enskild motionärs framställning, derom har jag icke kunnat vara med. Det synes mig nemligen, att en fråga, så vigtig som den om grundskatternas afskrifning eller om en förändring i afseende på de samma, kräfver en så fullständig öfversigt öfver alla statens förhållanden, öfver hela den ekonomiska ställningen, att den icke gerna kan med grundlighet och med skäl framställas af en enskild motionär, utan det bör vara regeringen ensam förbehållet att i afseende å grundskatterna framställa ändringsförslag. Man må icke deremot invända, att år 1878 gjordes en sådan framställning af enskilde motionärer, ty derpå vill jag svara, att det icke var en enskild motionär eller några få enskilde motionärer, utan en majoritet i Andra Kammaren, som då framstälde förslaget, och detta förslag var utarbetadt efter mogen pröfning och med råd af den person, som i afseende på våra skatteförhållanden kanske är den, som har bäst reda på sig af alla. Förtjensterna hos förslaget fingo också sedan sitt erkännande, enär, såsom bekant, detta 1878 års förslag ansågs vara så väl hopkommet, att det kunde läggas till grund för vidare bearbetning, och till en väsentlig del ligger det också till grund för Kongl. Maj:ts proposition vid förra riksdagen. Jag vill derför icke jemföra 1878 års förslag med ett förslag, som kan framställas af enskild motionär, eller med det, som nu föreligger, grundadt på några enskilde motionärers framställningar.

Ang. grundskatterna. (Forts.)

Då jag således hufvudsakligen af detta skäl icke kunnat rösta för bifall till hvad Stats-Utskottet här har föreslagit, kan jag likväl icke annat än beklaga, att icke vid denna riksdag från *regeringens* sida något förslag framlagts med afseende på grundskatternas afskrifning eller utjemning eller om någon nedsättning af de samma. Tidpunkten synes mig vara ovanligt lämplig härför nu, då statsverket visar ett så betydligt öfverskott och har så stora tillgångar, och då vi besinna, att förra Riksdagen medgaf så stora nedsättningar i afseende på skatterna för de mindre bemedlade eller den egentliga arbetsklassen, i hvilket fall jag vill erinra om den personliga skyddsafgiftens borttagande, borttagandet af den personliga fattigvårdsafgiften, existensminimets höjande m. m., då synes mig, att det nu kunde hafva varit ett lämpligt tillfälle att också föreslå någon nedsättning eller någon förmån för den jordbrukande befolkningen. Jag har endast velat nämna detta, som jag i vidsträckta kretsar hört framkastas, och ber till sist få säga, att då jag här varit tvungen att rösta mot förslaget, så har det skett i hög grad mot min önskan och i liflig förhoppning derom, att jag snart måtte komma i tillfälle att, efter frågans grundliga utredning, och sedan förslag i ämnet framlagts från regeringen, få rösta för en utjemning eller afskrifning af grundskatterna.

Herr Stjernspetz: Att alla skatter till staten böra påläggas

Ang. grundskatterna. (Forts.)

och uttagas *efter hvars och ens förmåga* att bidraga till de allmänna behofven, är väl en så allmängiltig sanning, att den ej af någon med framgång kan bestridas.

Då grundskatterna uppkommo, var den principen nog gällande, liksom den varit det i alla tider, hvarför ock, så snart beskattningen frångått denna enda rigtiga grundsats, alltid en stark sträfvan inom hela folket uppstått, att återföra beskattningen till dessa rättvisa och för statens bestånd betryggande grunder.

Det är gifvet, att under landets fortgående utveckling icke blott nya skatteobjekt tillkommit, utan äfven en mängd reformer inom tull- och näringslagstiftningen blifvit införda, som högst väsentligt förändrat vilkoren för de olika näringarnes bedrifvande och det inbördes förhållandet dem emellan, hvarföre det måste leda till de allra orimligaste missförhållanden, när man *ensamt* vill orubbadt fastslå eller fastpika jordbeskattningen sådan den en gång, under helt andra förhållanden än de närvarande, uppstått, då beskattningen å öfriga näringar oupphörligen förändrats.

Hvad grundskatterna särskildt beträffar, så veta vi alla, huru ojemnt de äfven trycka jordbruket. Enligt 1867 års skattekomité finnes det hemman, der ensamt kronoräntan och kronotionden tillsammans uppgå till 60 procent af hela afkastningen, då afkastningen beräknas till 5 procent af taxeringsvärdet, under det att andra hemman hafva betydligt mindre och säterierna icke några alls. Utom dessa grundskatter, tillkomma samma hemman andra högst betydande prestationer till staten, såsom väghållningsskyldigheten samt rustnings- och roteringsbesvären, och ofvanpå allt detta kommunalutskylderna. Herrarne borde lätt kunna tänka sig, i hvilken tryckt ställning den del af vår befolkning skall befinna sig, som sysselsätter sig med jordbruk under dylika förhållanden.

Också behöfva vi icke resa långt i landet, förrän vi få se följderna af dessa skatteförhållanden. Jag har sjelf rest omkring i Sverige i 30 år, så att jag har temligen noga reda på, i hvilken ställning jordbruket i de olika länen befinner sig. I följd af den tryckta belägenhet, hvari grundskatterna och andra onera försätta jordbrukaren, måste snart sagdt hela hans verksamhet gå ut på att kunna fullgöra dessa beskattningar och pålagor. Än är det kronoutskylderna, än rustnings- och roteringsbesvären, än väghållningen m. m, som skola utgöras, och hela hans hushållning får egentligen gå ut på att kunna freda sig för utmätning för dessa skatters skull.

Derför saknar han också medel och förmåga att förkofra sig och införa de förbättringar vid jordbruket, som behöfvas, eller att tidsenligt utvidga och förbättra detsamma.

Vid 1882 års riksdag yttrades af Grefve Knut Posse bland annat "att, oaktadt de stora framsteg, som äro gjorda med af-"seende på uppodling af våra odlingsbara kärr och mossar, skall "man dock snart finna, att hvad vi hittills gjort, är blott en ringa "och obetydlig del af hvad som kan göras". Denna utsaga lär väl icke kunna jäfvas. Oaktadt vi nu haft fred öfver 70 år, så eger dock det sorgliga förhållandet rum, att vår svenska jord till

nio tiondedelar är en vildmark. Det är dock icke ensamt odlingens *utsträckning*, som befinnes ringa, utan äfven sjelfva jordens *skötsel* lemnar ännu mycket mer öfrigt att önska. Om man undantager några våra bördigaste provinser, kommer den stora mängden af våra jordbrukare sällan så långt, att de kunna täckdika sin jord eller förskaffa sig de bättre maskiner och redskap som erfordras för afkastningens uppdrifvande. Oaktadt jordbruket är så tryckt, vill man ändock lägga nya bördor på det. Så t. ex. föreslogs för 4 år sedan införandet af en ny härordning med bibehållande af grundskatter och indelningsverk, men huru skulle det kunna vara möjligt att ytterligare betunga jorden med nya bördor, då jordbrukaren redan dignar under dem han har? Detta är ju en orimlig och omöjlig begäran! Jag erkänner likväl statens rättmätiga och oafvisliga kraf på landets alla medborgare att erhålla ett förstärkt försvar, men på samma gång måste jag ock uttryckligen förklara, att det är omöjligt att tänka på ytterligare pålagor för försvaret, innan någon lättnad beredes jordbruksnäringen. *Ang. grundskatterna.* (Forts.)

Denna jordbrukets betryckta ställning alstrar naturligtvis äfven misströstan hos dess idkare. Det är blott ett högst ringa fåtal af jordbrukarne, som med äfven de allra största försakelser lyckas skaffa sig en bergad ställning, ja, det går så långt, att den mindre jordbrukaren *vanligen* befinner sig i en mycket sämre ställning än hans arbetare, och att han får försaka det nödvändigaste för att kunna betala sina skatter och aflöna sina arbetare. Här har förut talats om emigrationen och dess orsaker, men, mine herrar, *här* ligger verkligen en af de största orsakerna till densamma. Jag har sjelf flere gånger hört hemmansegare på deras fäderneärfda jord förklara för mig, att de icke såge någon utväg att kunna komma till en bergad ställning, hvarför de sålt sina hemman och rest till Amerika. Mången gång har detta skett i den bittra känslan, att de lidit orätt. Då man känner, huru tåligt vårt folk i allmänhet är, blifver man allt litet eftertänksam vid att höra, med hvilken bitterhet och med hvilket förakt våra emigranter mången gång lemna det gamla fäderneslandet, men orsaken dertill är till en betydlig del den orättvisa beskattningen, hvaraf jordbrukaren är så tryckt, att han ser sig oförmögen att komma i en tryggad ställning. Om de endast kunde få förhoppning om, att grundskatterna skulle komma att afskrifvas, finnes anledning till det antagandet, att ensamt en sådan förhoppning skulle motverka emigrationen, ty de kunde då tänka, att de möjligen skulle kunna bereda sig och de sina en mindre betryckt tillvaro.

Ett annat skäl för grundskatternas afskrifning ligger deri, att vi nu veta, huru ytterst svårt det är att sälja ett mindre jordstycke eller göra en jordafsöndring. Vid hvarje sådan handling skall nemligen den del, man vill afsöndra, af en mängd tjenstemän noga uppskattas och värderas, derför att grundskatterna skola fördelas på denna lilla jordbit. Vi hafva också en mängd lagar och författningar, som stadga, huru långt jordafsöndringen får gå

Ang. grundskatterna. (Forts.)

m. m. Om grundskatterna komme bort, hade staten alls icke något behof af att gifva några föreskrifter härom, utan alla jordafsöndringar kunde då få ske alldeles fritt. Då kunde t. ex. en jordegare sälja en liten del af sin jord till en arbetare, hvarigenom denne kunde förskaffa sig ett eget hem, tillgången på jordbruksarbetare skulle så småningom betydligt ökas, på samma gång som jordens uppodling och befolkningens tillväxt skulle befordras.

Hvad innebär en afskrifning af grundskatterna annat än just att fördela skatterna så, att de deraf hårdt betryckte få lindring, under det att de, som hafva bättre råd att skatta till staten, äfven få i sin mån bidraga till statsbehofvens fyllande. Staten kunde möjligen gå till väga på annat sätt, genom att lägga ett slags grundskatter på hus i städerna, på industriella verk och inrättningar och alla nya näringar, som uppstå. Detta vore onekligen ett sätt att utjemna beskattningen, men då det skulle gifva anledning till mycket invecklade och inkrånglade förhållanden, så ligger det väl närmare till hands att lindra beskattningen å den näring, som är hårdast betryckt, på det att den, i likhet med andra näringar, må kunna *ega förmåga* att bära de nya bördorna för försvaret. En utjemning på ena eller andra sättet kan således icke annat än *stärka* statsverkets ställning i alla hänseenden, emedan den rättvisare fördelningen af bördorna ökar *hela landets* förmåga att bära dem och nya dertill.

Ett tydligt bevis härpå är vår oförmåga att lösa den trängande försvarsfrågan. Vår orättvisa och ojemnt tryckande beskattning är den *enda verkliga* orsaken till vår militära och politiska svaghet, på samma gång som den hämmar den stora jordbruksnäringens tidsenliga utveckling och derigenom försvagar hela vårt lands ekonomiska förkofran.

Om vi gå till andra länder, såsom Italien, finna vi att jorden der är mycket hårdt tryckt af grundskatter, hvilket af *alla* nationalekonomer anses som orsak till denna statsekonomiska svaghet, men i samma mån som den italienska staten gjort lindringar för de hårdast betungade, i samma mån hafva italienska statsverkets inkomster uppblomstrat och nationalvälmågan ökats.

Ett annat land, der samma och ännu större missförhållanden äro rådande, är Egypten. Detta land är, som vi veta, ett af de *bördigaste* länder, som finnas. Hvad kan väl då orsaken vara till dess finansiella och politiska betryck? Det kan icke vara någon annan orsak härtill, hvilket också erkännes af alla författare, än det tryckande utsugningssystem, som der varit rådande mot den jordbrukande befolkningen.

Om man sålunda ur rent statsekonomisk synpunkt finner tillräckliga skäl tala för att grundskatterna borttagas, återstår att se saken från rättvisans synpunkt. Härvid måste man till en början ihågkomma, att nästan alla dessa skatter äro föranledda af och införda under svåra krigstider, och de hafva *alla* uppkommit såsom frivilliga bidrag under form af bevillningar till täckande af öfvergående trängande statsbehof, men sedermera har man än genom öfvertalningar, än genom maktspråk och än under

bedrägliga löften sökt bibehålla dem såsom ständiga, å jorden hvilande skatter, oaktadt de förfördelades ständiga protester. Det måtte väl då äfven vara med rättvisa förenadt, att, så snart statens behof af dessa bevillningar icke vidare förefinnes, de samma äfven efterlåtas. För öfrigt var det icke blott den oprivilegierade jorden, som fick bära dylika skatter. Sådane drabbade äfven städerna och säterier i fullt lika stor mån, om än under andra former. Men dessa senare hafva under tidernas lopp lyckats att draga sig undan motsvarande beskattning. I full öfverensstämmelse med uppkomsten och utvecklingen af hela vårt skatteväsen borde grundskatterna rättvisligen för länge sedan hafva blifvit afskaffade eller fördelade på uppkomna nya beskattningsbara föremål, men en ännu mera skriande orättvisa vore att ej nu borttaga dem delvis, då statsverkets ställning medgifver att göra det *utan att det allra ringaste* öka andra klassers beskattning. *Ang. grundskatterna.* (Forts.)

Se vi på vår tull- och näringslagstiftning, så finna vi vidare, att nästan alla näringar i Sverige äro starkt skyddade genom tullar från utländsk konkurrens, under det att jordbruksnäringen deremot icke åtnjuter något det ringaste tullskydd. Också utgöra tullintraderna den största inkomstkälla, staten eger. De uppgå nemligen för närvarande till omkring 30 millioner kronor årligen. Jordbruksbefolkningen får sålunda betala alla sina behöfliga förnödenheter, såsom bomulls- och yllevaror m. m., med ett onaturligt högt pris, endast för att några fabrikanter skola få förtjena mycket och hafva det bra på allt sätt. Och det hafva de också. Tullagstiftningen utgör sålunda äfven en länk i utsugningssystemet gent emot jordbruket. Om man derföre, i någorlunda likhet med andra näringar, blott lade en måttlig tull på utländska jordbruksprodukter, såsom fläsk, kött och spanmålsvaror m. m., skulle man kunna bereda jordbruket ersättning för grundskatterna, men detta sker ej, af hänsyn till andra folkklasser. Det egendomliga förhållandet inträffar tillika, att jordbrukaren icke får realisera sina produkter på det sätt, han finner fördelaktigast. Så t. ex. finnas i lagstiftningen inskränkningar i afseende å rättigheten att använda jordbrukets alster för bränvinstillverkning. Detta vill jag, af åtskilliga kända skäl, visst icke klandra, men jag blott konstaterar det förhållandet, att det förefinnes en inskränkning i friheten att realisera eller förädla jordbrukets alster, och att staten tager, näst tullen, sin högsta inkomst af bränvinstillverkningsafgiften, d. v. s. af jordbruksalstrens förädling till bränvin.

Hvad hvitbetsodlingen beträffar, säger man, att det skulle blifva en present för jordbrukarne, om denna jordbruksprodukt lemnades fri från beskattning. Det är en högst besynnerlig föreställning att kalla det en present till jordbrukarne, om de finge fritt af sina egna produkter koka det oskyldiga sockret! Det finnes dock en odling, som är mycket jemförbar med hvitbetsodlingen, och som man *icke* beskattat, och det är tobaksodlingen. Man vet, att staten har lagt hög tull på tobaksblad och stjelk; och då förundrar det mig på det högsta, att man icke, i likhet med hvitbetsodlingen, äfven lagt skatt på tobaksodlingen inom

Ang. grundskatterna. (Forts.)

riket, helst som staten har stora inkomster af tullen på tobaksblad. Orsaken härtill kan icke vara någon annan än den, att tobaksodlingen hufvudsakligen sker i närheten af städerna, och att landsbygdens befolkning af åtskilliga orsaker icke kan befatta sig dermed. Det är sålunda endast på stadsjord, som sådan odling kan med framgång verkställas. Derför har man äfven härutinnan lyckats erhålla ett tyst privilegium för städerna. Under dylika förhållanden, och då svenska jordbruket dessutom har att konkurrera med Amerika, Ryssland och andra länder — hvilka kunna i marknaden utföra sina jordbruksalster till vida billigare pris än vi — måste jordbrukaren hos oss, då han icke åtnjuter något det minsta skydd, så småningom utarmas. Det är dock icke ensamt i hänseende till alstrens pris, som vårt svenska jordbruk har att konkurrera med andra länder, utan äfven i afseende på priset å den nödvändiga arbetskraften. Ty då jordbruksarbetaren hos oss icke får så mycket betaldt som på andra håll, så emigrerar han till de länder, der gynsammare förhållanden för jordbruket förefinnas. Kan det nu vara rimligt, att af en näring, som saknar allt skydd och arbetar under så ogynsamma förhållanden, utkräfva det största bidraget till staten, under det att andra näringar, som äro omhuldade af tullskydd, undandraga sig från att lemna proportionerliga bidrag till statsverket, så väl till försvarsväsendet som flere andra ändamål. I andra länder förfar man annorlunda, och äfven i Sverige voro missförhållandena i forna dagar icke så skriande som nu, hvilket de först blifvit genom den hastiga tillväxten i andra näringar än jordbrukarens. Alla dessa förhållanden hafva, generation efter generation, alstrat och befäst den föreställningen, att en orättvisa förefinnes gent emot det svenska jordbruket. Man må tala hur mycket man vill emot denna föreställning, så hjelper det ej, ty den har allt för mycket stöd i vår historia och de närvarande faktiska förhållandena för att kunna vederläggas. Intet annat än de orättvisa och ojemna bördornas borttagande skall kunna utplåna den känsla af orättvisa och betryck, som slägte efter slägte intagit vår jordbrukande befolkning.

Den frågan uppställer sig derför, huru vida grundskatterna böra *aflösas* eller *afskrifvas*. Det föreföll mig, då jag först tog denna fråga i öfvervägande, som om en aflösning skulle vara det lämpligaste sättet. Men jag har sedermera gått ifrån denna uppfattning, ehuruväl jag skulle kunna vara med om, att en del af grundskatterna afskrefves och en annan del åter aflöstes. Jag anser dock, att en afskrifning vore en rättvisare åtgärd, om den komme att ske under loppet af 30 eller 40 år. Den skulle då komma att närma sig en aflösning eller amortering så mycket, att det snart sagdt endast vore namnet, som utgjorde skilnaden. Skälet, hvarför jag sålunda påyrkar en afskrifning af grundskatterna och icke en aflösning, är det, att de uppkommit under tider, då staten var i behof af dessa skattebidrag, och blott beviljades att utgå, så länge detta behof förefans. Jag anser då, att rättvisan fordrar, att, när staten icke längre har behof af dem,

de äfven efterskänkas. Ett annat skäl, hvarför jag föredrager afskrifning, är, att om ett krig framdeles inträffade, sedan grundskatterna blifvit aflösta, skulle de sannolikt i en eller annan form återkomma. Ty vid krigstillfälle för ett land sådant som vårt skulle det lösa kapitalet och de industriella näringarne sannolikt så hastigt blåsa bort eller försvinna, att man skulle med förvåning inom en ganska kort tid fråga: "hvart hafva alla våra kapital tagit vägen?" Hvad som då icke blåser bort — det är jorden. Derför anser jag det mycket troligt, att om grundskatterna än komma bort, så skall man, vid framtida stort betryck, liksom fordom nödgas tillgripa liknande utvägar. Under franska revolutionen strökos alla grundskatterna i Frankrike i ett enda drag; men det dröjde icke många år, förr än de ständiga krigen tvungo fransmännen att åter införa en del af dem, dock icke i den utsträckning som förut. Då norrmännen 1814 togo sitt eget land om händer, strökos äfven der alla grundskatter, och tack vare freden hafva norrmännen ej behöft åter införa några af dem.

Ang. grundskatterna. (Forts.)

Här har hos oss i anledning af frågan om grundskatternas afskaffande funnits en kompromiss i syfte att på samma gång stärka vårt försvar. Jag har icke varit någon varm vän af denna kompromiss. För mig qvittar det lika, om grundskatterna komma bort med eller utan en erkänd kompromiss, ty en sådan ligger i alla fall på botten af frågorna. Men för dem af denna Kammares ledamöter, hvilka accepterat den tanken, att så väl försvarets stärkande som grundskatternas afskrifning borde ske delvis, och som sistlidne riksdag syntes vara Kammarens mening, borde det icke kunna vara annat än den största tillfredsställelse att nu på föreliggande sätt kunna åstadkomma en skattelindring. Jag vet nog, att man invänder häremot, att om vi nu medgifva denna lindring i grundskattebördan, så får landet länge vänta på ett bättre försvar. Jag är dock af en alldeles motsatt tanke och vill derjemte förklara, att om jag nu yrkar på den föreslagna afskrifningen af $^1/_{10}$-del af grundskatterna, sker det under den förutsättning, att någon ytterligare afskrifning icke skall ega rum — åtminstone skall jag icke yrka derpå — förr än vi fått vårt försvar i samma mån förstärkt. Det är under denna förutsättning och med denna förklaring, som jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 e. m.

Herr vice Talmannen: Då grundskatterna efter min uppfattning fullkomligt verka såsom räntor, har jag icke kunnat inse, att vare sig rättvisa eller billighet påkalla en efterskänkning af dessa skatter. Denna åsigt har äfvenledes genomgått icke allenast de äldre betänkanden och uttalanden, som slutat med att afstyrka åtgärder för grundskatternas vare sig afskrifning eller aflösning, utan äfven i senare tider åtminstone två officiella uttalanden, hvilka dock slutat med att af politiska skäl förorda grundskat-

Ang. grundskatterna. (Forts.)

ternas afskrifning. Det var den sista skattekomitén förbehållet att behandla grundskatterna uteslutande från skatte-synpunkt; och från den synpunkten sedt kan man visserligen icke förvåna sig deröfver, att komitén kom till det slut, att grundskatterna borde afskaffas, men väl deröfver, att komitén kunde försvara, att detta afskaffande skulle gå så långsamt, som komitén föreslagit.

Hvad beträffar de politiska skäl för grundskatternas afskaffande, hvilka blifvit framhållna från den sida, der man erkänner, att grundskatterna verka såsom räntor, så vill jag för min del icke alldeles underkänna betydelsen deraf. Men för att de skola hafva någon afgörande verkan, anser jag såsom oeftergifligt vilkor böra uppställas, att icke andra starkare politiska skäl tala emot en sådan förändring. Och sådana skäl finnas efter min uppfattning, så länge som man icke har en längre och fastare erfarenhet om att statsverket kan undvara grundskatterna utan att nödgas ersätta dem med andra skatteformer. En sådan erfarenhet har man icke vunnit dermed, att det vid denna riksdag visat sig, att den nu föreslagna eftergiften i grundskatter skulle kunna genomföras, utan att derför påkalla några nya skatter. Det fordras för denna sak att se sig något längre om i framtiden, att icke blott tänka på, huru inkomsterna kunna komma att ställa sig, utan äfven huru stora utgifter man har att emotse. Men så länge frågan om ordnandet af landets försvar ännu är en fråga för dagen, så länge man icke vet, hvilka uppoffringar man måste underkasta sig för att ordna detta försvar; så länge vet man verkligen icke heller, i hvad mån man kan medgifva efterskänkande af skatter, hvilka, om man en gång afskaffar dem, aldrig kunna återupptagas, och hvilkas eftergifvande erkännes vara hvarken af rättvisa eller billighet påkalladt. Det är dessa skäl, som för mig äro alldeles afgörande, då jag nu yrkar afslag å Stats-Utskottets förslag.

Friherre von Kræmer: Jag ber att till en början få förutskicka det "förord" — om jag så må kalla det — att af den jordegendom, som det blifvit min lott att besitta, knappt $^1/_{13}$-del är af kronoskatte natur; att allt det öfriga är af mer eller mindre privilegierad natur, och att jag således, då jag tänker yrka bifall till Stats-Utskottets förslag i denna punkt, har den lyckan att icke kunna beskyllas att i någon mån tala i eget intresse, utan att i stället hvar och en bör inse, att hvad som bevekt mig att sluta mig till majoriteten inom Utskottet är min öfvertygelse om, att den föreslagna åtgärden är rättvis och länder till allmän båtnad.

Stats-Utskottet har ansett denna fråga så sjelfklar, att Utskottet förklarat "grundskatternas fullständiga afskaffande blott vara en tidsfråga". Skälet, hvarför Stats-Utskottet dock ansett sig icke nu kunna biträda någon af de motioner, som gingo ut på ett sådant fullständigt afskaffande, var det, som också finnes angifvet af Utskottet, att nemligen någon enighet angående sättet

icke nu skulle stå att vinna, samt att, i fall andra skatteformer skulle till följd af grundskatternas afskaffande erfordras, icke heller i fråga om dessa nya skatteformer någon enighet för närvarande skulle kunna uppnås. Jag behöfver till bevis härom blott uppräkna de af skattekomitén föreslagna skatteformerna: arfsskatt, betydligt utvidgad stämpelskatt, förändrad bränvinsbeskattning, maltskatt och ändtligen bevillning af jordbruksinkomst! Någon enighet angående sådana ersättningsskatter ansåg Stats-Utskottet — och jag förmodar, att herrarne deri skola gifva Stats-Utskottet rätt — icke nu vara möjlig att vinna, hvarför Stats-Utskottet, oaktadt det förklarat sig anse grundskatternas fullständiga afskaffande blott vara en tidsfråga, dock nu endast fäst sig vid den motion, som föreslår ett första försigtigt, enstaka steg mot målet, nemligen Herr A. P. Danielsons m. fl. motion om afskrifning af 10 procent. En annan motivering än den nu i Utskottets betänkande angående denna punkt förekommande var af afdelningen föreslagen och som innehöll ett mycket mer bestämdt uttalande angående de vilkor, under hvilka ett sådant framtida afskrifvande skulle ske. Jag för min del kunde på intet sätt biträda denna motivering. Herrarne återfinna den i betänkandet i en reservation å sid. 29 och följande. Der talas först om den bekanta skrifvelsen af den 24 Maj 1873 och sedan säges der vidare, "att den af Riksdagen sålunda uttalade åsigt om önskvärdheten af grundskatternas afskaffande" (i förening med med en på utsträcktare tillämpning af den allmänna värnpligten grundad härorganisation) "har jemväl vunnit Kongl. Maj:ts godkännande". Och slutligen föreslås i denna reservation, att Utskottet skulle säga, "att Utskottet är förvissadt, att då Kongl. Maj:t finner tiden vara inne att förelägga Riksdagen förslag till ny härordning, Kongl. Maj:t icke lärer underlåta att samtidigt föreslå Riksdagen fullständig afskrifning af grundskatterna samt rustnings- och roteringsbesvären". Det är, som Kammaren finner, kompromissen åter! Äfven de af Första Kammarens statsutskottsledamöter, som icke instämt med Stats-Utskottets majoritet, hafva icke kunnat underlåta att tala halft om halft om kompromissen, i det att de i motiveringen till sin reservation, sid. 26 i betänkandet, begagna uttrycket: "dock under förutsättning af ett samtidigt tillfredsställande ordnande af landets försvarsväsen". Vidare hafva vi här hört den ende talare, som hittills yttrat sig för bifall till Utskottets förslag, dock tala om, att det skedde under förutsättning af en tyst kompromiss. Och slutligen har äfven den siste talaren vidrört detta samband, ehuru mera försigtigt.

Ang. grundskatterna. (Forts.)

Mine herrar! Skola vi då aldrig komma ifrån denna olycksaliga kompromiss? Jag kallar den olycksalig, derför att om den också icke kan anses såsom den första orsaken — ty det mest bekanta yttrandet i den rigtningen var fäldt redan under det gamla statsskicket — så har den likväl i väsentlig mån bidragit till att göra den åsigt, som jag genast skall omtala, så allmän, att man nu mera icke nöjer sig med att uttala den såsom en besynnerlighet, utan så att säga utropar den på torgen. Denna

Ang. grundskatterna. (Forts.)

kompromiss har nemligen grundlagt den förderfliga åsigt, att vårt försvarsväsen och alla anslag dertill äro afsedda allenast för de s. k. bättre klasserna, och att massan af folket deraf icke har något intresse. Och slutligen växer härifrån den åsigten ut, att vårt politiska oberoende, vår tillvaro såsom sjelfständig stat skulle angå endast de högre klasserna och icke massan af folket. Mine herrar, jag behöfver ju icke säga, att förhållandet är alldeles motsatt, att det vore en hjerteförkrossande, förfärlig sak att lefva i ett af främmande makt underkufvadt Sverige, men att, blott *materielt* taget, en person med samhällsställning, förmögenhet, relationer, nog äfven då skulle kunna slå sig fram och lefva under hvilken styrelseform som helst. Deremot blefve det just massan af folket, som finge bittert förstå sitt misstag och sakna att icke längre få deltaga i landets rådslag och åtnjuta den trygghet till person och egendom, den likhet inför lagen och de den frie mannens förmåner af alla slag, som nu i ett oberoende, fritt fädernesland kommer den till del! Det är derför jag vågar kalla kompromissen förderflig — ja, jag skulle vilja säga riksförderflig!

Stats-Utskottet har derför, med underkännande af nämnda, afdelningens kompromiss-motivering, i stället antagit den i betänkandet här för punkten A anförda, så att säga, neutrala motiveringen, hvilken blott håller sig till den, som Stats-Utskottet anser, erkända satsen, att grundskatternas fullständiga afskaffande blott är en tidsfråga, på samma gång Stats-Utskottet stöder den mindre åtgärd, som det nu föreslår, på det särskilda skäl, att tillgångarne nu vore dertill särdeles inbjudande. Såsom vi alla veta af Kongl. Maj:ts proposition, erbjuder 1882 års statsreglering ett öfverskott af 5,317,534 kronor, och 1883 års statsreglering kommer att lemna ett öfverskott af 5,200,000 kronor. Således tillhopa en behållning af 10,517,000 kronor, i rundt tal räknadt. Jag hemställer, om något ögonblick kan, finansielt taladt, vara mera inbjudande att företaga en skattenedsättning. Dessutom ber jag att få påpeka, att Riksdagen *olyckligtvis* beredt oss en ytterligare betydlig tillgång, som icke varit i Kongl. Maj:ts proposition beräknad, genom de många anslagsposter, som på fjerde hufvudtiteln blifvit afslagna, och som uppgå till nära en million kronor. Redan dessa afslagna utgiftsposter lemna oss således ymnig tillgång till genomförande af den här föreslagna ringa afskrifningen.

Den siste ärade talaren har sagt, att grundskatterna *verka* fullständigt såsom "räntor". Jag vet verkligen icke, om han dermed ville åter upptaga den gamla åsigten, att grundskatterna *äro* räntor. Möjligen var det ett första försigtigt steg i en sådan återgående rigtning. Denna föreställning om grundskatternas natur af räntor har nemligen varit så ytterligt envis, att den knappast med några medel kunnat utrotas. Oaktadt 1847 års skattekomités redan tillfyllestgörande utredning af saken, tillsattes år 1864 en komité för att utreda frågan om grundskatternas "inlösen", och denna komité slutade i sitt den 18 Juni 1866 afgifna betänkande med det blygsamma förslaget, att de så kallade "räntegifvarne" verkligen skulle få rättighet att aflösa så stor del af dessa så

kallade "räntor", som uppgick till mer än en half procent af hemmanets taxeringsvärde, hvilket likväl icke blef Riksdagens beslut. Så kom år 1872 och den minnesvärda debatten om den då föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t att till nästa Riksdag inkomma med förslag angående kombineradt afskrifvande och aflösande af grundskatterna. Under denna minnesvärda debatt afgafs här i Kammaren ett yttrande, som jag här icke behöfver närmare påpeka, men som afgjorde saken, och efter denna tid torde få eller ingen vilja taga på sitt ansvar ett sådant påstående, som att dessa så kallade "grundräntor" äro någon statens fordran eller ränta å hemmanet, då de i sjelfva verket äro helt enkelt skatter. Men om någon ännu derom skulle vara tvehågsen, så kom Herr Kammarrådet Albert Andersons sakrika betänkande af den 15 September 1874 och slutligen det haf af siffror och fakta, som skatteregleringskomiténs betänkande af den 13 September 1882 lemnat oss. — September månad lemnade de båda åren mogna frukter! — Men 1873 års olycksdigra riksdag hade dock om halsen på båda dessa betänkanden och deri innehållna förslag till grundskatteafskrifning bundit kompromissens qvarnsten; de ledde derför icke till något slutligt afgörande.

Ang. grundskatterna. (Forts.)

Hvem vet icke efter detta sista, af mig omtalade skattekomiténs betänkande, att grundskatternas hufvudbeståndsdel, *jordeboksräntan*, består af åtta gamla skatter, hvilka jag här icke behöfver uppräkna, fullkomligt förvissad om, att detta är för Kammaren väl bekant af nämnda betänkande. Jag vill blott påpeka förhållandet med en af dem, "ledungslama". Denna skatt utgick såsom tillfälligt understöd vid krigståg, och, roligt nog, utgick den äfven de år, när det icke var krig, såsom ersättning till konungen, derför att han det året icke fått gå i krig och plundra i främmande land. Krig räknades då för tiden bland statsverkets indirekta inkomster! Det heter i sagorna, att konungen for i leding för att "afla sèr fjár", hvilket, efter orden öfversatt, skulle betyda "för att skaffa sig boskap", ty boskapen var den tiden den allmännaste värdemätaren. Sedermera öfvergick uttrycket till den allmänna betydelsen att skaffa sig egendom, penningar. (I parentes sagdt kom på samma sätt i latinet pecunia, penningar, af pecus, boskap.) En annan af dessa räntor vill jag äfven omnämna, emedan den gifver anledning att tänka på ett liknande förhållande i nutiden, nemligen "gengärden". Denna skatt bestod i skyldigheten att mottaga inqvartering och var således till sin natur något så tillfälligt som möjligt, fastän den sedermera blef fastvuxen i egenskap af grundskatt. Jag har, mine herrar, åtskilliga personliga bekanta i det land, der allmänna värnpligtssystemet för krigshären är mest genomfördt, nemligen i Preussen, i Tyska riket och jag har hört många klagomål derifrån öfver den förfärliga tyngd, hvarmed nu hvila på jordbrukaren alla dessa inqvarteringar, hvilka icke äro i lag stadgade, men som man icke anser — ja, hvad skall jag kalla det? — "gentilt" att undandraga sig. Låter man detta fortfara några årtionden, och tänker man sig vidare, att jordegarne, pinade af dessa "frivilliga" inqvarteringar, erbjuda

Ang. grundskatterna. (Forts.)

sig att i stället, för hvar gång en sådan inqvartering skulle kommit i fråga, betala en summa penningar; och får detta sedan fortfara ett århundrade, eller så bortåt, så torde derur utväxa en fix pålaga af alldeles samma beskaffenhet som vår gamla "gengärd"; sen kommer kanske någon och påstår, att afgiften är en "ränta", — och saken är färdig, alldeles som hos oss!

Hvad *mantalsräntan* angår, skall jag icke uppehålla mig vid de sex olika titlar, hvaraf den består, utan endast antyda, att de ursprungligen varit af samma, än fullständigare bevisliga, helt och hållet tillfälliga natur. En enda skall jag tillåta mig nämna, Gärden eller Landtågsgärden. Jag ber att få påminna om huru rent tillfällig denna skatt var. En af de första gångerna då den pålades var under Johan III:s regering år 1571 i och för återinlösandet af Elfsborgs fästning. Denna skatt, som var en af de tyngsta, kallades "Elfsborgslösen", och jag ber att få påminna om huru denna, enligt ordalydelsen i skattereglerings komiténs betänkande, utgick, nemligen "med en tiondedel af de skattskyldiges egande lösegendom i „guldh, sölff, penningar, koppar, teen och boskap„." Man kan lätt föreställa sig, hvilken förfärlig skatt det måste varit att lemna från sig en tiondedel af allt sitt lösöre! Och ändå synes denna gärd icke hafva varit den värsta, utan den, som utbetalades år 1613, var ändå drygare. Denna gälde också inlösen af både Elfsborg och Kalmar. Den fäste sig så i folkets minne, att när Torstensson 30 år derefter, 1643, inbröt i Danmark med sina trupper, knektarne sade, att "de skulle gå till Danmark för att se hvar Elfsborgslösen tagit vägen". Det var ett *den* tidens "revanche-krig". Vid tionden behöfver jag icke uppehålla mig. Hvar och en vet att den var en skatt, pålagd och utbetalad i sitt ursprung, ej till staten, utan till det katolska presterskapet.

Jag torde således få antaga såsom alldeles gifvet, att efter skattereglerings komiténs nu här af mig i yttersta korthet ofullständigt påpekade genomgående utredning det icke mera borde vara tillåtet för någon att tvifla på, att alla dessa så kallade "räntor" ingenting annat äro än tillfälliga skatter, som genom att gång efter annan hafva blifvit pålagda, småningom blifvit fästade vid jorden och sedermera kallats räntor. Men huru hafva de kunnat komma att *kallas* och *anses* för räntor? Jag har härvid kommit att tänka på ett yttrande i 1866 års skattereglerings komités betänkande, som kommit mig att misstänka, att i denna uppfattning kan ligga — som i så mycket annat i vårt land — ett tyskeri, fastän ett mycket gammalt tyskeri. I nämda komités betänkande yttras nemligen, att, när det i Preussen på senare tider varit fråga om att afskaffa der varande så kallade "Grundsteuer", den "urgamla" åsigten framhållits, att dessa räntor vore ett slags arrende, som betalades till staten såsom ersättning för någon statens eganderätt till jorden. Det är icke omöjligt, att denna åsigt om statens eganderätt till jorden således kanske är en tysk vara, som redan af Fetaliebröderna importerats hit till Sverige. Eljest ligger dock äfven inom landet en lätt funnen förklaring till hands. Såsom vi alla veta, kom en stor del skatte-

hemman under enskildes d. v. s. kyrkans och adelns ego, hvilka "frälste" dem d. v. s. frälste sig sjelfva från att betala skatt till staten, men läto hemmansbrukarne sitta qvar och betala skatten som förut — endast ej till staten, utan till dem, till de nya egarne. När sedermera genom de tvenne stora reduktionerna, den andliga under Gustaf I och den verldsliga under Carl XI, en stor mängd hemman kommo under kronan, hade begreppet af räntor fastvuxit vid dessa afgifter, som betalts till enskilde, och när dessa kronohemman sedermera löstes till skattehemman, utbredde sig härifrån detta begrepp "ränta" äfven till de gamla skattehemmanen, som hvarken hade varit i kyrkans eller adelns ego och aldrig blifvit under kronan reducerade.

Ang. grundskatterna. (Forts.)

Då emellertid, som sagdt, alla dessa villfarelser numera äro, såsom jag åtminstone hoppas, undanröjda ur den allmänna föreställningen, så hemställer jag, huru vida det kan vara skäl att längre bibehålla dessa skatter, då det är allmänt erkändt, att de äro ej blott *skatter*, utan *olämpliga skatter?* Jag vill i det hänseendet blott påpeka, att till och med Kongl. Maj:t i föregående årets proposition instämt i denna åsigt, dervid Finansministern med en försigtighet, tillhörande en finansminister, undvikande att uttala sig om lämpligheten af grundskatter i allmänhet likväl yttrar: "jag kan dock icke i de hos oss förefintliga särskilda skatter och besvär, hvilka åligga viss fastighet, se en sådan rättvist och jemnt fördelad grundskatt å landets fastigheter, som tillfredsställer ett väl afvägdt skattesystems fordringar", hvarföre också Kongl. Maj:t i sin proposition slutade med att tillstyrka just detsamma, som Stats-Utskottet här har föreslagit eller en begynnelse till dessa grundskatters afskrifning genom att för en gång afskrifva tio procent utan att dock binda sig vid något bestämdt fortgående i samma riktning. Ur skattereglerings komiténs betänkande skulle det vara ofantligt lätt att framdraga en mängd af de mest talande sifferuppgifter för att visa, huru olika och inkonseqvent dessa skatter drabba. Jag vill blott påminna om, att det står, sid. 36, der anfördt, att icke mindre än 71 procent af all direkt beskattning drabbar jordegendomen. Vidare ådagalägges det i den statistiska redogörelse, som af komitén är utarbetad, med siffror, hurusom jordbruksfastighet å landsbygden i direkt skatt betalar tio gånger mer än annan fastighet, hvarefter med afseende på de betydande skiljaktigheter i beskattningshänseende, som förefinnas de särskilda länen emellan, det visas, hurusom jordbruksfastigheten i det ena länet i förhållande till taxeringsvärdet är betungad med öfver tre gånger högre direkt skatt än dylik egendom i ett annat län o. s. v. Men hellre än att tynga diskussionen med vidare uppläsande ur detta allmänt kända betänkande, föredrager jag att taga ett exempel, så att säga, ur lefvande lifvet, ur min egen erfarenhet om saken. Det fins en by i Sköldinge socken i Södermanland, som heter Arby. Jag nämner med afsigt byns namn, i fall någon skulle framdeles vilja kontrollera mina uppgifter. I början af 1870-talet var den ännu oskiftad. Den bestod af två frälsehemman och ett kronoskattehemman, och som byn var oskif-

Ang. grundskatterna. (Forts.)

tad, lågo tegarne om hvarandra och voro af alldeles samma jordbeskaffenhet. Men huru stälde sig beskattningen? Frälsehemmanen betalade från och med 1871, enligt 1869 års förvandling af grundskatterna i fixa penningebelopp, hvardera: ränta 1 krona 25 öre, tionde 25 kronor 70 öre samt rusttjenstbevillning, à 30 öre för rusttjenstmark, 6 kronor, summa kronor 32,95 för hvarje frälsehemman. Skattehemmanet åter betalade

i ränta	Kronor	186,79,
i tionde	„	33,74.
Summa	Kronor	220,53.

Det ena hemmanet betalade 32 kronor, det andra 220 kronor i grundskatt. Således det senare nära 7 gånger så mycket som det förra! Huru kan man tänka sig, att en sådan olikhet fortfarande skall kunna bibehållas i dessa tider, då medborgarnes likhet inför lagen blifvit ett axiom? Hur kan man tro, att i motsats, skärande motsats, till denna personella likhet, en sådan olikhet i skyldigheter jordlotter emellan skall kunna uppehållas? Jag anser för alldeles gifvet, att något sådant icke är möjligt, och det exempel, jag anförde, har jag valt derföre, att det ligger inom min erfarenhet och dessutom icke är något, i hvilket missförhållandet är drifvet till sin spets, såsom i en del af de af skattekomitén anförda, utan som blott angifver ett vanligt, allmänt befintligt förhållande mellan vanligt frälse och allmänt kronoskatte. Man skall nu möjligen säga mig, att taxeringsvärdet till följd af denna högre grundskatt antagligen var mindre på skattehemmanet än på hvartdera af de båda frälsehemmanen? Ja, det var det verkligen. Frälsehemmanen voro upptaxerade hvartdera till 20,000 kronor, under det att skattehemmanet var taxeradt till 16,200 kronor. Bevillningen efter andra artikeln för de förra var således 6 kronor och för det senare 4,86. Skattehemmanet hade således att trösta sig med en vinst i bevillningen af 1 krona 14 öre!

Vidare har man sagt, att man icke borde afskaffa dessa grundskatter, då man icke kunde bestämdt förutse, huru vida statsverkets blifvande tillgångar, fastän ställningen nu vore god, skulle äfven framdeles tillåta ett sådant afskaffande. Om vi, mine herrar, verkligen ett ögonblick skulle vilja åter sätta oss in i den föråldrade åsigten att betrakta dessa skatter såsom arrenden af statsdomäner, så ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att staten d. v. s. det skattdragande folket under de senaste årtiondena inköpt statsdomäner, jag menar jernvägar, för 228 millioner kronors värde. Visserligen äro till en stor del de derför upptagna lånen icke ännu betalade, men de betalas småningom, och när den aflägsna stunden skulle inträffa, att ett fullständigt afskaffande af grundskatterna komme att vara fullbordadt, då tillhöra dessa domäner, dessa jernvägar, utan tvifvel staten skuldfritt, och de sju millioner kronor, eller *då* antagligen mycket mera, som de inbringa, utgöra då full ersättning för dessa grundskatter.

Visserligen skulle ännu mycket vara att tillägga, men jag vill undertrycka min lust att ytterligare utbreda mig öfver detta

rika ämne. Jag vill derföre sammanfatta min mening derhän, att dessa grundskatter nu äro allmänt erkända såsom skatter och icke såsom räntor; att de af *nästan* alla äro erkända såsom olämpliga skatter; och då vill jag komma till denna slutsats: bör man icke vid sådant förhållande begagna det nu varande gynsamma finansiella ögonblicket till att göra ett första försigtigt steg i rigtningen af deras afskaffande? *Ang. grundskatterna.* (Forts.)

Mine herrar, ögonblicket är, enligt mitt förmenande, allvarsamt. Det är icke blott fråga om de 450,000 à 500,000 kronor, som här äro föreslagna att afskrifvas af grundskatterna. Denna summa betyder lyckligtvis icke nu mera så mycket i vårt fädernesland, utan här stå äfven stora ideella intressen på spel. Här gäller det, om man skall taga det första försigtiga steget till borttagande af dessa lemningar af gamla orättvisor, dessa minnen från förflutna, mindre lyckliga tider, då folket var deladt i klasser, af hvilka den ene förtryckte den andra. Här är det fråga om, huruvida de många yttranden, de många löften, som i denna väg blifvit afgifna, nu skola komma till någon handling, om man skall öfvergå "från ord till sak", om man verkligen vill visa, att det, som glimmat på bottnen af de strömmande löftena har varit allvarets äkta guldsand.

Men äfven utom denna ideella betydelse, har den föreslagna åtgärden, enligt mitt förmenande, en *politisk* betydelse. — Som vi alla veta, mine herrar, har dessa grundskatters borttagande länge utgjort, och utgör ännu, lystringsordet, så att säga, fältropet för en inflytelserik och mäktig del af vår representation. — Icke minoriteten i denna Kammare, men *majoriteten*, den sedvanliga majoriteten här, betraktar sig ju såsom stående i ett skarpt utpregladt motsatsförhållande till sagda, af mig här antydda parti?

Mine herrar motståndare i denna fråga, I viljen det kanske icke; men I skullen kunna i dag utföra en glänsande, ridderlig vapenbragd — I skullen kunna eröfra fiendens fana!

Vi åter, vi skola gerna se den falla för att ersättas af en annan, en gemensam, med påskriften: "*Endast fäderneslandets bästa*". "*Enighet*"! Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag i denna punkt.

Detta anförande mottogs med bifallsrop.

Herr Bennich: Under fullt erkännande af den förevarande frågans allvarliga betydelse, måste jag dock förklara, att jag icke kan uppfatta Första Kammarens pligt så, som den siste talaren förväntat. Jag erkänner, att grundskatterna trycka ojemnt och att en rättvisare fördelning är af behofvet påkallad, men om det nu förhåller sig så, att grundskatten för det ena hemmanet medtager 50 till 60 procent af hemmanets hela afkastning, men för det andra blott $^1/_2$ till en procent af afkastningen, så hemställer jag till Kammaren, huru vida rättvisa tillvägabringas, derigenom att 10 procent afskrifvas af så väl det ena som det andra hemmanets grundskatt. Är det på det sättet en rättvis fördelning af

Ang. grundskatterna. (Forts.)

grundskatterna skall åstadkommas, att då den alltför hårdt betungade får en viss procent lindring man äfven åt den, som är nära skattefri, skall skänka lika många procent? Jag får säga, att en så beskaffad rättvisa, en så beskaffad billighet kan jag icke fatta.

Det har blifvit yttradt af den siste talaren samt af en föregående talare på jönköpingsbänken, att "dessa 10 procent skänka vi efter, men icke mera; längre vilja vi icke gå". Ja de ville nästan lemna en borgen för sådana löften, men, mine herrar, det är det första steget, som kostar på, det är under ätandet som aptiten växer. Och tror någon af herrarne, att om Kammaren nu bifaller dessa 10 procent afskrifning, icke nästa gång yrkanden komma om ytterligare 10 procent eller kanske ännu högre afskrifning? Jag kan för min del icke föreställa mig annat än, att Kammaren ställer sig på en fullkomligt ohållbar grund, om Kammaren medgifver den afskrifning, som nu påyrkas.

Deremot är jag innerligt öfvertygad, att både rättvisa och billighet skulle kunna beredas jordbrukarne och äfven bör beredas dem, om man antoge det förslag, som grundar sig på många och gamla, från regeringens sida gjorda löften, och hvilket omtalas i den af herrar Casparsson och Palmstierna vid Utskottets betänkande fogade reservation. Det är på den väg, som deri antydes, som, enligt mitt förmenande, en lika nyttig som lämplig fördelning af grundskatterna i vårt land kan åstadkommas. Och då vi härvid icke stå utan exempel, utan tvärt om hafva föredömen från främmande länder att en så beskaffad reglering af grundskatterna blifvit till allmän belåtenhet genomförd, så kan jag icke finna några verkliga grunder, hvarför icke också vi skulle kunna tillämpa samma förfaringssätt. Derigenom bereddes en billig, jemnlik fördelning af grundskatterna på alla fastigheter; derigenom bereddes sämja mellan egare af fastigheter af olika slag och derigenom bereddes statsverket en tryggad inkomst, som icke, liksom våra bevillningar, vare sig tullafgifter eller andra, under brydsamma förhållanden sloge fel.

Jag ber således att få förklara, att jag instämmer i Herr Casparssons reservation, och på grund deraf, men icke på grund af någon obenägenhet för en rättvis fördelning af grundskatterna, yrkar afslag å Stats-Utskottets hemställan.

Herr Mankell: Af det föreliggande betänkandet jemte dervid fogade reservationer finner man, att i denna Kammare i afseende på förevarande fråga sannolikt tre olika åsigter komma att göra sig gällande, nemligen dels deras, som önska den nu föreslagna lindringen, dels deras, som vilja uppskjuta densamma och i följd deraf yrka afslag, och dels deras, som icke vilja höra talas om någon lindring alls, utan åsyfta en annan åtgärd för frågans lösning.

Af mina föregående uttalanden vid denna riksdag bör min ståndpunkt vara temligen klar. Jag har utgått från den förutsättningen, att kompromissen vore upphäfd eller åtminstone för

tillfället hvilande, och ur den synpunkten har jag uppstält följande grundsats: först lindring af skatterna och särdeles af jordskatterna och sedan ökade statsutgifter jemte ett förbättradt försvar. Jag vågar tro, att den grundsatsen låter försvara sig, så väl ur sunda förnuftets som nationalekonomiens synpunkt, när man betraktar å ena sidan det orimligt orättvisa sätt, hvarpå skatterna nu äro fördelade, och å andra sidan den hastighet, hvarmed på sista tiden statsutgifterna vuxit. *Ang. grundskatterna.* (Forts.)

Den första frågan blir nu: är denna lindring verkligen behöflig för jordbruket? Jag förmodar, att denna fråga icke kan besvaras på mera än ett sätt, nemligen att lindringen *är* behöflig, och icke endast behöflig, utan verkligen *trängande*, liksom alla andra lindringar, hvilka kunna komma jordbruket till del, när man blott ihågkommer, att de oprivilegierade jordbrukarne utom alla andra skatter tryckas af indelningsverk och grundskatter samt alla de kommunala onera, som särskildt hvila på dem.

Hvad detta vill säga, hafva vi fått veta genom den förtjenstfulla utredningen i skattekomiténs betänkande. Resultatet blir, att jordbrukaren bär 3, 4 till 5, i medeltal 4 gånger större skattebörda än öfriga skatteföremål; och detta vare sig man gör jemförelse mellan bemedlade och obemedlade, mellan stad och landsbygd eller mellan jordbruksfastighet och andra skatteföremål. Följderna häraf hafva gjort sig gällande på ett sätt, som borde ingifva de allvarligaste betänkligheter, nemligen genom den tilltagande utflyttningen från landsbygden dels till utlandet och dels till städerna. I medeltal hafva under de senaste åren årligen 50,000 personer utvandrat till Amerika och 20,000 flyttat till städerna. Äfven i år pågår en ganska stor emigration, fastän det är allmänt kändt, att förhållandena i Nordamerika icke för emigranter äro fördelaktiga. Följden af denna ständiga, om jag så får säga, blodsförlust för landsbygden har blifvit, att dess befolkning tilltagit i ytterst ringa mån mot städernas. Så har från 1865 till 1882 landsbygdens befolkning blott ökats från 3,600,000 till 3,850,000, men städernas från 500,000 till 730,000. I förra fallet således blott med 6 à 7 procent, då deremot i det senare fallet ökningen har uppgått till 40 procent. Dessa omständigheter, dessa, såsom jag tror, ovederläggliga siffror visa till fullo, att lefnadsvilkoren på landet blifvit så försvårade, att befolkningen på allt sätt söker undandraga sig vistelsen derstädes. Man har sökt göra troligt, att dertill skulle bidraga mycken orolighet i lynnet, missnöje med de politiska och religiösa förhållandena o. s. v., men det hufvudsakliga skälet är dock de dåliga lefnadsvilkor, som härflyta af den tunga beskattningen. Detta är ett sakförhållande, som hvarken kan gendrifvas eller borttolkas.

Det andra vilkoret för lindringens genomförande är, att statsverkets tillgångar äro sådana, att de medgifva en skattelindring. I det hänseendet behöfver jag icke framdraga några siffror, då detta redan gjorts af andra talare. Äfven de mest pessimistiskt sinnade böra kunna medgifva, att under de närmaste åren ingen brist på penningar är att befara.

Ang. grundskatterna. (Forts.)

Den föreslagna åtgärden har vidare den fördelen att hvarken binda eller lösa. Genom densamma hvarken fastbinder man grundskatterna eller tager något steg, hvarigenom deras afskaffande måste följa, utan man har för framtiden fria händer att göra eller låta efter behag.

Man har invändt, att denna lindring i sjelfva verket icke skulle komma de verkligen behöfvande till del, och jag medgifver, att hvad i det hänseendet blifvit yttradt, i viss mån kan hafva sitt berättigande. Men då nu förslagsställaren, som sjelf tillhör den folkklass, hvarom här är fråga, anser lindringen lämplig, och alla hans meningsfränder af samma folkklass i Andra Kammaren varit belåtna med densamma och ansett, att den skall åstadkomma nytta, så tror jag, att vi, som icke tillhöra samma folkklass, i det hänseendet ej behöfva göra oss några onödiga bekymmer.

Man har äfven sagt, att lindringen skulle utgöra första steget till en blifvande fullständig afskrifning utan vederlag af grundskatterna, och att, då man nu gifver ett finger, måste man sedermera gifva hela handen. Jag tror knappt, att man kan behöfva frukta något sådant, i synnerhet med den tolkning i afseende på gemensam omröstning, som med rätt eller orätt inom denna Kammare gör sig gällande.

Jag vill nu öfvergå till de reservationer, som blifvit afgifna mot Utskottets betänkande, och först och främst den, om hvilken flertalet af denna Kammares utskottsmedlemmar förenat sig. Der finner man till någon förvåning, att kompromissen, som man trott vara död och begrafven, nu plötsligt blifvit återupplifvad. Med anledning deraf vågar jag ifrågasätta, huru vida dessa ärade ledamöter af Stats-Utskottet verkligen sjelfva tro på kompromissens möjlighet i framtiden. *Jag* gör det icke. Jag har aldrig varit någon vän af kompromissen, men måst acceptera den, då statsmagterna ömsesidigt antagit densamma. Jag tror icke, att den nu vidare kan upptagas; och i alla händelser blir det sannolikt icke *det* förslag till kompromiss, hvilket var framlagdt vid förra riksdagen, som har utsigt till framgång. Men äfven om kompromissen skulle återupptagas, finnes deri intet skäl, hvarför icke den nu föreslagna lindringen kan bifallas; såsom jag nyss nämnde, hvarken binder eller löser densamma, så att Riksdagen i det hänseendet i framtiden har full handlingsfrihet.

Den andra reservationen, Herr Casparssons, har något mera innebörd än den förra, det erkänner jag gerna, men jag ber att få tillse, huru vida denna innebörd är af fullgod beskaffenhet. Deri framlägges det många gånger förut framstälda förslaget att jemnare fördela grundskatten på jordbruksfastigheten, och för detta ändamål föreslår reservanten, efter en temligen vidlyftig motivering, att en ny jordrefning, en ny uppskattning af jorden, skall ega rum. Han döljer icke för sig, att sådant möjligen kan föranleda till stora kostnader och mycket besvär, men anser detta vara mindre magtpåliggande i förhållande till det vigtiga resultatet. Med anledning deraf ber jag få erinra, att de, som önska en afskrifning, vilja just detsamma, fastän på annat sätt. Om afskrifningen eger rum

på sätt, som förut föreslagits, så uppkommer, men då utan särskild kostnad och besvär, just den ständiga upptaxering af jorden, som Herr Casparsson åsyftat. Äfven om jorden nu för en gång blefve rättvist upptaxerad, så måste detta dock sedermera ske periodiskt, åtminstone hvart 10:de år. Om full rättvisa skall ske, och de olika egendomarne upptaxeras allt efter som de förbättras eller försämras, så måste jordrefningen ske periodiskt. Men allt detta följer af sig sjelft genom afskrifningen; och resultatet blir af bättre beskaffenhet. Redan första året likställes jordbruksfastigheten med annan fastighet, och sedan måste dess taxeringsvärde ändras, allt efter som bördorna minskas, och allt efter som jordens värde genom dess olika skötsel ökas eller minskas. Der hafva vi den nödvändiga, ständigt fortgående upptaxeringen af jorden, på samma gång som denna blir underkastad en fullt rättvis beskattning efter godheten. *Ang. grundskatterna.* (Forts.)

Vidare ber jag få nämna, att jag ej har fullt klart för mig, om reservanten blott afser skatte- och kronojorden eller all jordbruksfastighet. Han säger på ett ställe, att det är en småsak att fördela 6 millioner kronor på *hela* den svenska jordens till 2,187,563,000 kronor uppskattade taxeringsvärde. Det blir blott en obetydlighet på hvarje hemman. Men på ett annat ställe talar han om blott *skattejorden*. Detta förändrar förhållandet betydligt, ty skall full rättvisa ske, måste utjemningen afse all jordbruksfastighet och icke endast skattejorden.

Ett annat förhållande, som icke heller blifvit närmare berördt i reservationen, är, huru man skall ställa till med rustningsräntorna. Två och en half million af grundskatterna äro rustningsräntor. På hvad sätt skola dessa utgöras, om grundskatterna skola jemnt fördelas på all jordbruksfastighet? Derom får man ingenting veta.

Såsom egentligt skäl för sin åsigt, att jorden fortfarande bör bära en grundskatt, anför reservanten, så vidt jag kan finna, blott den omständigheten, att i åtskilliga andra länder så är brukligt. Men kan detta vara något skäl? Om vi för vår del finna ändamålsenligt att befria jorden från alla andra skatter än bevillningen, må sådant väl kunna stå oss fritt, utan att hänsyn tages till andra länder. Några *inre* grunder finnas icke anförda, hvarför jorden skall bära en särskild skatt, och jag tror äfven, att det blir ganska svårt att upptäcka sådane, då deremot en mängd skäl kunna framdragas till stöd för den åsigten, att jorden *icke* bör bära en särskild skatt.

Äfven om det lyckas att fördela grundskatterna på all jordbruksfastighet, så återstår dock alltid den orättvisan, att all annan fastighet icke får någon särskild skatt. Då frågas, hvarför skall sådan fastighet icke hafva en dylik skatt lika så väl som jordbruksfastigheten? Och äfven om grundskatterna skulle fördelas jemväl på dessa fastigheter, så qvarstår dock den orättvisan, att alla öfriga beskattningsföremål icke hafva del deri. Hvarför skall så vara? Kan det vara rättvist? Hvad sådant skulle betyda, framgår genom de statistiska siffrorna rörande inkomsten af olika skatte-

Ang. grundskatterna. (Forts.)

föremål. Inkomsten af all fastighet i riket, beräknad efter 5 procent af taxeringsvärdet, uppgår till ungefär 150 millioner kronor, då deremot inkomsten af alla öfriga beskattningsföremål utgör omkring 300 millioner kronor. Skulle man nu endast fördela grundskatterna på all fastighet, qvarstår dock en annan orättvisa, som förr eller senare måste afhjelpas, nemligen att en särskild skatt bäres af *en* tredjedel af alla beskattningsföremål, under det att de *andra* tredjedelarne äro derifrån befriade. Det samma är förhållandet med indelningsverket, om detsamma skulle fixeras, och äfven med en stor del af de kommunala skatterna, hvilka mest drabba fastigheten. Huru man än på detta sätt jemkar på grundskatterna, qvarstå följaktligen alltid orättvisor.

Slutligen ber jag i afseende på denna reservation få nämna, att i densamma ingen skrifvelse till Kongl. Maj:t finnes föreslagen, då deremot en skrifvelse i afseende på roterings- och rustningsbördans jemnare fördelning i reservationen mot den andra punkten ifrågasättes. Om detta är ett förbiseende, eller om deri verkligen ligger någon mening, vet jag icke, men jag kan icke finna, hvarför icke en skrifvelse behöfves lika väl i det ena som i det andra fallet, i synnerhet som hela åtgärden icke kan komma till utförande utan en grundlig jordrefning och ny taxering af all jord, hvarom Riksdagen väl måste skrifva till Kongl. Maj:t, om det skall blifva utaf.

Det är med verklig ledsnad man måste se, huruledes hos denna Kammares pluralitet städse en viss ovilja tyckes hafva gjort sig gällande mot jordbruksnäringen. Sådant förnekas visserligen i teorien, men i praktiken är det påtagligt. Man är ense om, att alla öfriga näringar måste, så vidt möjligt är, befrias från alla särskilda skatter. Man har så gjort med bergsbruket, hvilket hade en särskild grundskatt, som, om den nu funnits qvar, skulle hafva uppgått till 2 eller 3 millioner kronor. Man har likaså sökt borttaga alla betungande afgifter på handel, sjöfart, fabriksrörelse och handtverkerier; ja, man har gått ännu längre, i det man skänkt dem skydd genom skyddstullar. Men i afseende på jordbruket har man icke allenast tagit bort de skyddstullar, som förut funnits, utan man vill äfven, att den gamla, orättvisa beskattningen skall qvarstå. Huru skall sådant kunna förklaras?

Men ännu en inkonseqvens af denna Kammare! Kammaren har alltid på ett sätt, som länder den till högsta beröm, och som många gånger blifvit med tacksamhet erkändt, befrämjat frihandelsidén. Kammaren har alltid tagit densamma under sina vingars skugga, och, om den ej förmått annat, åtminstone hindrat reaktion. Jag förmodar, att detta skett af det naturliga skälet, att Kammaren insett, att skyddstullar äro en orättvis beskattning, som dessutom verkade skadligt i nationalekonomiskt afseende, och derför borde afskaffas. Så vidt jag kan finna, är fallet nu alldeles det samma med grundskatterna. Jordbruksbeskattningen är såsom skatt fullkomligt likartad med skyddstullarne. Den verkar på samma sätt förhindrande på produktionen, försvårar täflan på verldsmarknaden

och förhöjer arbetslönerna. Med ett ord, man kan anföra alldeles samma olägenheter med afseende å dem båda, men ändå har man aldrig velat låta rättvisa göra sig gällande i fråga om jordbruksskatten.

Ang. grundskatterna. (Forts.)

Jag vågar slutligen framställa en anmärkning, som jag en gång förut tillåtit mig, nemligen att, om man något mera bedömde våra skattefrågor, särskildt jordbruksbeskattningen, ur nationalekonomisk synpunkt, än som vanligen är förhållandet, man icke skulle vara så ihärdig att motsätta sig den skattereform, som är ifrågasatt. Men olyckligtvis är det andra synpunkter, som gjort sig gällande, nämligen politiska, juridiska o. s. v.; och så länge man vidhåller dessa såsom de förnämsta, kommer man ingen väg. Jag tror för min del, att den nationalekonomiska synpunkten är den hufvudsakliga, och kommer man väl till insigt derom, förmodar jag, att äfven denna Kammare skall skänka sitt bifall till förslaget att lindra de ojemna skatterna på jorden.

Den politiska följden af ett afslag på den nu ifrågasatta lindringen har af en föregående talare blifvit framhållen. Att detsamma skall framkalla mycket missnöje, ja en stigande förbittring, derom tror jag att ingen kan vara tveksam. Jag vet mer än väl, att denna Kammare aldrig låtit skrämma sig och att den med rättvis harm tillbakavisat allt, som haft utseende af hot; men jag vågar antaga, att den icke kan vara alldeles känslolös för en välment varning att ej för länge fortsätta motståndet, utan att i tid gifva efter. Sådan är i sjelfva verket den rätta konservativa politiken. Gör man icke detta, då befrämjar man just de våldsamma rubbningar man vill förekomma.

Grefve Lagerberg: Det är väl ingen bland Kammarens ledamöter, som icke har klart för sig huru han kommer att votera i denna fråga; och det jag har att säga är derföre icke ämnadt för att öfvertyga någon, utan blott att omtala, det jag med min röst i Stats-Utskottet bidragit till denna lättnad i grundskatterna och att jag, oaktadt allt, som af motsidan anförts, fortfarande har samma åsigt. Jag har icke hört något skäl, som rubbat min öfvertygelse. Förslaget är grundadt både på nationalekonomiska och på politiska skäl, hvilka jag väl här icke behöfver upprepa. Allt sedan 1865 års riksdag har det varit klart för mig, att frågan om grundskatternas förminskning och möjliga afskrifning blott var en tidsfråga. Den har åtskilliga gånger varit före i Kammaren under olika facer, och derför omfattade jag med särskild välvilja den så kallade kompromissen, emedan jag trodde, att det var nödvändigt sammanbinda dessa två frågor, armé- och skattefrågan, — hvilka enligt min uppfattning äro af alldeles lika natur — om det skulle vara tänkbart lösa arméfrågan. Jag vet visst väl att hvarje fråga löses i regeln bäst för sig; men förhållanden kunna finnas, som jäfva denna regel, och dylika häfta vid dessa frågor. Kompromissen synes i Första Kammaren blifvit för tillfället slagen, och man synes nu åter vilja komma tillbaka till den så kallade nakna verkligheten.

Ang. grundskatterna. (Forts.)

Hvad innehåller då detta förslag, mina herrar? Jo, att en lättnad skall beredas jordbrukarne af 10 % å grundskatten. Att en jordegare, som betalar 100 kronor i grundskatt, hädanefter skall betala 90 kronor. Är då detta något, som är så ofantligt farligt? Jag kan åtminstone icke fatta det, jag tycker att det är en ganska billig lättnad. Har det icke varit länge erkändt, att jordegarne behöfva den? Jo, det har aldrig blifvit bestämdt bestridt. Har man då nu föreslagit någon ny skatt, som skulle läggas på de öfriga medlemmarne af samhället? Nej! Statsverkets tillstånd är enligt mitt förmenande nu sådant, att denna lättnad mycket väl kan medgifvas. Allt sedan 1809 har frågan om grundskatternas lättnad många gånger varit yrkad, och då lofvades till och med en nedsättning i dessa skatter. Jag erinrar mig, att vid förra riksdagen af en talare yttrades, att 1839 utfärdades en kungörelse af konung Carl Johan, kontrasignerad af Skogman, i hvilken en sådan nedsättning utlofvades, så snart tullinkomsterna stege. Huru vida de stigit sedan dess eller ej, får herrarne sjelfve afgöra. Nog visa siffrorna något dylikt. Dessutom ber jag få särskildt nämna, att jag som skäl för grundskatternas lättnad och kanske slutliga förintande, till största delen hyser samma åsigter, som de som af herr Finansministern vid 1877 års riksdag uttrycktes till statsrådsprotokollet. Hvad han då yttrade, synes mig vara mycket tänkvärda ord, som icke kunna läsas för ofta.

Här har blifvit uttaladt af Herr Bennich, att man borde godkänna Herr Casparsons reservation. Ja, men om nu en lättnad af 10 % å grundskatterna medgifves, hvad är väl som hindrar, att Herr Casparsons reservation ändå kan komma till heders. Tror väl någon, att om en reglering af grundskatterna skulle komma till stånd på sätt reservanten föreslår, *ej* en nedsättning utaf dessa äfven samtidigt skulle blifva händelsen? Jag tror det, och då gör ju redan *nu* en förminskning af 10 % intet till saken.

Herr vice Talmannen hade egentligen tre skäl för sitt yrkande om afslag å Utskottets hemställan. Ett var att grundskatterna verkade såsom en ränta. Deremot vill jag säga, att jag tror det är till fullo bevisadt, att de verka såsom skatter, och ur den synpunkten finner jag mig således oförhindrad att medgifva den nu ifrågasatta lindringen i desamma.

Det andra skälet var att han ansåg statsverkets tillstånd icke för närvarande vara sådant, att man kunde bevilja denna lindring. Jag är äfven härutinnan af en motsatt åsigt och tror, att de ifrågavarande tio procenten ej äro af någon synnerlig betydelse för statsverket.

Hvad det tredje skälet beträffar, så hade jag verkligen icke väntat mig ett sådant från det hållet. Det innehöll, om jag hörde rätt, att han ville se något äfven gjordt för försvaret. Jag trodde icke, att man från den värde talaren skulle vänta att få höra en liten kompromiss, då han varit med om att slå ihjel kompromissen sista året. Det är mig ett nöje att veta, att om ett nytt försvars-

förslag framkommer i sammanhang med grundskatteafskrifning, Herr vice Talmannen skall vara med derom.

Jag yrkar bifall till Utskottets betänkande.

Ang. grundskatterna. (Forts.)

Herr Wærn, Carl Fredrik: Det skäl, som är talande för mig att bifalla Stats-Utskottets förslag, är, att jag anser dessa grundskatter vara en *klass-skatt.* De drabba uteslutande vissa klasser af medborgare och äro ingalunda jemt fördelade emellan dem. Jag menar härmed icke blott att skälet till deras afskaffande skulle vara, att de äro ojemnt fördelade mellan de olika jordegarne, utan att jordegarne såsom sådana bära dessa skatter, hvilka icke hafva någon motsvarighet i skatter på andra klasser. Vi hafva allt sedan konung Oscar den förstes tillträde till regeringen systematiskt afskaffat den ena klass-skatten efter den andra, så t. ex. bergverkstionden och hammarskatten, qvarnskatten, de i de gamla bevillningsförordningarne intagna olika skattebestämmelserna för särskilda klasser skattskyldiga m. fl., så att nu, i stället för de många klass-skatterna, finnas i allmänhet endast sådana, som antingen utgå efter förmögenhet, eller äro beroende af den skattskyldiges af honom sjelf bestämda konsumtion. Vi hafva äfven efterskänkt skatter åt jordbrukarne. Vi hafva sökt afhjelpa orättvisorna så långt vi kunnat, och jag vet nu inga andra klass-skatter som återstå än dessa grundskatter och lastpenningarne, och då det många gånger har föreslagits att afskaffa dessa sistnämnda, så har det hufvudsakliga hindret derför varit, att jordegare icke velat medgifva det, så länge icke afseende gjorts på deras klagomål öfver de på jorden hvilande skatterna. Då nu statsverkets tillgångar äro sådana, att de icke blott fullt förslå för statens behof utan ock derutöfver lemna öfverskott, tillräckliga för större skattelindringar, så anser jag det vara i högsta grad orättvist att bibehålla några skatter på särskilda klasser. Nu invänder man häremot i första rummet, att dessa skatter hafva genom skatteköpen upphört att vara verkliga skatter, de äro nu en ränta, säger man. Så kan det tyckas för den, som har köpt en egendom och vid bestämmandet af dess pris tagit i betraktande att afkastningen blir minskad med beloppet af de från denna egendom utgående grundskatterna. Han arrenderar t. ex. ut den och från den med hänsyn till jordens afkastning beräknade arrendesumman afdrages just jemnt hvad arrendatorn finner sig skola i skatter på egendomen erlägga. Jemför man den ena egendomen med den andra och finner, att det betalas mera för en frälseegendom till följd af dess skatt, så synes ju äfven detta vara rigtigt. Men om vi taga de mindre jordbrukarnes ställning i betraktande, så finna vi, att de hafva ingen annan afkastning än den, som tillika är en frukt af deras eget personliga arbete, och detta arbete måste vara större i den mån de måste utgöra större skatter. Vi finna således, att de måste arbeta mera för statens behof än de, som hafva säteriegendomar, eller som utgöra andra, jemnt fördelade skatter. Dessa mindre jordegare måste då anse, att detta öfverskjutande arbete i sin mån möjliggör andras större friheter, och således utom allt

Ang. grundskatterna. (Forts.)

tvifvel är en särskildt på dem hvilande skatt. Kan man nu säga till dem, att det måste så vara, emedan de hafva skattejord, och att de, om de dermed äro missnöjda, ju kunna sälja sina egendomar och köpa frälseegendomar i stället, så slippa de dessa skatter? Blir icke detta ett hån mot dem? De kunna icke göra det utan förlust. De måste sitta qvar på sin torfva och om de då få betala sådant, som andra icke få betala, så är ju detta en klass-skatt, som de icke kunna komma ifrån. Det skälet, att grundskatterna skulle vara en ränta, kan jag således icke godkänna. De hafva också alltid hetat *skatter*.

Dernäst kommer jag till det påståendet, att de skulle motsvara en intecknad skuld, och att det skulle vara en fördel, att denna icke kan uppsägas. Huruvida detta är en fördel eller icke, kan bero på särskilda förhållanden, men jag påstår att det i allmänhet är en vida större fördel att kunna genom arbete och sparsamhet blifva qvitt sin skuld. Det kan icke jordegaren med grundskatterna, utan han måste år efter år arbeta för att kunna erlägga dem. Kan han då från sin synpunkt betrakta dem såsom en intecknad skuld? Nej, det kan han icke, ty hans rättsmedvetande säger honom, att det finnes icke något annat sätt att blifva af med en intecknad skuld än att skaffa penningar till dess betalande, men från en orättvis skatt kan och bör man befrias genom dess upphäfvande.

Slutligen säger man, att skattens afskaffande blir en present till de nuvarande innehafvarne af jorden. Detta är fullkomligt sant. Deras egendomar komma att stiga i värde, och det är en följd af skattens samband med jorden. Derföre må vi förfara med varsamhet och icke gifva bort dessa skatter, så länge vi tro att, om och i den mån vi afskaffa dem, vi skola behöfva lägga nya skatter på några andra klasser, så att det blir på deras bekostnad vi gifva skänker åt jordegarne. Men om och i den mån vi hafva öfverskjutande tillgångar, böra vi icke afslå en åtgärd, hvaremot vi icke hafva något annat inkast, blott derföre att man icke vill bevilja jordegarne en fördel.

Jag kan således icke finna, att några af dessa anförda skäl äro sådana, att de böra hindra oss att, när statsverkets tillgångar det medgifva, afskaffa en skatt, som är lagd på en särskild klass af medborgare och hufvudsakligen drabbar de mindre jordegarne, som genom sitt eget arbete skola skaffa en afkastning, hvaraf staten tager en del, och det en ganska betydlig del.

Ett skäl, som här blifvit anfördt af Herr Mankell, kan jag dock icke godkänna. Det var att förhållandena i allmänhet skulle vara så tryckande på landet, att derföre grundskatterna måste afskaffas. Men det skälet tror jag vara vederlagdt redan af det kända förhållande, att många af dem, som flytta till städerna, dock gerna qvarstå såsom skrifna på landet, emedan de finna sina skatter på det sättet blifva billigare.

Flera förslag hafva här blifvit väckta till afhjelpande på annat sätt af de rådande missförhållandena, och deribland är ett föremål för den af Herrar Casparson och Friherre Palmstierna gjorda re-

servationen, hvilken går ut på en skattejemkning, en så kallad refning, hvilken äfven blifvit förordad af Herr Bennich. Men de afse ju blott att utjemna denna skatt; man anser sig således antingen behöfva eller eljest vilja bibehålla den. För den, som lika med mig anser, att det är öfver hufvud lämpligt att *afskaffa* alla klassskatter, kan detta förslag icke vara tilltalande. Är det lämpligt att hafva skatter på jorden qvar, så har man ett vida bättre och kraftigare verkande medel att årligen försäkra sig om deras jemna fördelning i fastighetsbevillningen. Men att särskildt för grundskatterna göra en sådan refning, tror jag vara utan ändamål. Det kunde hafva skett i början af detta århundrade, då kunde det möjligen hafva tillfredsstält alla anspråk och beredt allmän belåtenhet, men nu är det för sent.

Ang. grundskatterna. (Forts.)

Man har här talat om den skatteutjemning, som egt rum i Preussen. Jag kan på grund af mångfaldigt olika förhållanden i allmänhet icke tillägga utlandets exempel någon vigt och tror dessutom icke, att man der är synnerligen nöjd med sin jordskatt.

Frågan är dernäst, om tiden nu kan vara inne för grundskatternas afskaffande. Herr vice Talmannen ansåg, att det icke var förhållandet; han ansåg, att vi borde hafva en längre erfarenhet och större säkerhet för de uppoffringar, som kräfvas för landets försvar, innan vi vidtaga denna åtgärd. Men vi hafva dock först och främst erfarit, huru statsinkomsterna alltjemt hafva stigit, och det icke blott under gynsamma perioder, såsom i början af 1870-talet, utan äfven sedan kriser i de ekonomiska förhållandena kommit och inkomsterna derunder nedgått, hafva de sedermera åter börjat stiga. Det är hufvudsakligen tullinkomsterna, som stigit. Hvaraf beror då detta? Jo, en ganska säker erfarenhet visar, att de visserligen kunna variera efter konjunkturerna; när dessa äro dåliga, blifva tullinkomsterna mindre; genom hastiga kriser kunna de minskas betydligt, såsom t. ex. under åren 1878 och 1879, men den ständiga stigningen, när det åter blir bättre tider, visar, att derföre finnes en allmännare orsak, en djupare grund. Jag anser den ligga deruti, att våra arbetande klasser i allmänhet numera befinna sig i jemförelsevis goda vilkor och till följd deraf konsumera vida mera af tullpligtiga varor, än hvad fordom var förhållandet. Arbetslönerna äro nu ganska höga, och man har icke någon anledning att tro, att en nedsättning i dem skall snart inträffa.

Dernäst komma statens inkomster af domänerna, i främsta rummet arrendeafgifterna. Jag påpekar särskildt att vi hafva att vänta en stigande inkomst, i den mån de många indragna boställena blifva för statens räkning ånyo utarrenderade och för öfrigt Domänstyrelsen hinner utveckla sin verksamhet. Så hafva vi statens skogar, som lemna en alltmer ökad inkomst i den mån afvittringen fortgår, vattendragen upprensas och en bättre skogsskötsel införes. Hvad de nu gifva är blott en bagatell emot hvad de framdeles böra komma att gifva. Vidare hafva vi jernvägarne, hvilkas trafikerande årligen gifver mer och mer ökade inkomster. Derjemte vill jag framhålla något, som för en snar framtid är af väsentlig betydelse: vi amortera årligen våra skulder. Från och med år

Ang. grundskatterna. (Forts.)

1897 komma ränte- och amorteringsliqviderna af statslånen att tid efter ännan upphöra, och de stora utgifter, som dertill nu utgå, komma således snart att så småningom försvinna.

Detta allt visar att våra utsigter äro ganska goda, och att en större skattenedsättning kan ske. Det är mig då omöjligt att inse, hvarföre vi icke skola göra en sådan i nu föreliggande fall. Men, säger man, vi äro icke säkra att få tillgångar till ett betryggande försvar. Nej, vi äro icke säkra om någonting, vi behöfva medel till betydliga belopp icke blott för försvaret, utan äfven till en mängd andra ändamål, och det är endast efter tagen hänsyn till dessa ökade behof som vi kunna göra en skattenedsättning. Här är derföre ju också endast fråga om en nedsättning af 10 procent af räntan och tionden eller blott en half million. Statsverkets tillgångar visa, att de nu förmå väl bära den, och, fortgående på detta sätt, får man framdeles, för hvarje gång en sådan fråga förekommer, se till hvad som kräfves icke blott för statens försvar, utan äfven till andra ändamål, och icke gå längre än tillgångarne medgifva. Att de icke nu skulle medgifva 10 procents nedsättning, det kan jag icke förstå. Deremot har detta inkast sin fulla vigt och värde, så snart det ifrågakommer att gifva ett bestämdt löfte att göra en fullständig afskrifning inom viss bestämd tid eller efter en viss plan. Herr Bennich sade, att om vi nu gifva 10 procent, så kommer man nästa år och begär 10 procent till o. s. v. år efter år. Men om man ställer sig på den ståndpunkt som jag, så får man rätta sig efter tillgångarna, och man har då en god basis att stå på. Om tillgångarna icke medgifva en nedsättning, så afslår man den, och man behöfver icke vara mindre samvetsgrann, ej heller frukta att vara mindre stark i att ej gå utöfver hvad man anser vara rätt, derför att man, när man har öfverskjutande tillgångar, också gör eftergifter.

I en reservation hafva flere af Kammarens ledamöter yrkat, att man icke nu bör bifalla förslaget, emedan Riksdagen, då den 1873 i skrifvelse till Kongl. Maj:t framhöll önskvärdheten af grundskatternas afskrifning tillika yttrade, att den dock hvilade på förutsättningen af ett samtidigt tillfredsställande ordnande af landets försvarsväsen, hvarom deremot nu ej förslag föreligger. Jag vet icke, om dessa ord böra tydas så, att reservanterna vilja åter upplifva den så kallade kompromissen. I så fall kan jag icke annat, än på det högsta instämma i de vältaliga ordalag, med hvilka Friherre von Kræmer omtalade den och dess verksamhet. Enligt min uppfattning måste hvarje sådant aftal medföra en ganska betydlig korruption i riksdagsärendenas behandling. Det blir icke mer fråga om hvad som är nyttigt eller icke, utan de, hvilkas samtycke man vill *köpa*, skola alltid komma att fråga: "huru mycket få vi", och söka att göra sina eftergifter så ringa som möjligt, på samma gång som de fordra tillfredsställandet af öfverdrifna pretentioner. Resultatet af en sådan uppfattning blir en fullkomlig hänsynslöshet mot andra statens behof, så väl som mot andra klasser skattskyldige. Man anser ingenting böra beviljas, innan först ett köp försiggått, och när det ifrågasättes, att en skatt, som afskaffas,

skall med andra skatter ersättas, så vilja de köpslående icke höra talas om några allmänna skatter, som skulle drabba dem i likhet med andra skattskyldige — det vore ett brott mot kompromissen — utan köpet afser, att de skola blifva befriade från skatter mot det att andra få bära dem. Med en sådan uppfattning kan man icke komma någon väg.

Ang. grundskatterna. (Forts.)

Vi fingo vid sistlidne riksdag en profbit på hänsynslösheten i detta hänseende mot andra klassers intressen dels i skattekomiténs förslag, dels i den Kongl. propositionen om stämpelskatten. Först och främst skulle städernas andel af bränvinsförsäljningsafgifterna fråntagas dem och indragas till statsverket. Vidare har man äfven velat, att stapelstäderna skulle blifva af med tolagen, visserligen emot ersättning motsvarande dess nuvarande belopp, eller möjligen mot statens öfvertagande af några städernas utgifter, men utan att de skulle få något bidrag till bestridande af de ökade kostnader, som genom nödvändigheten att tillgodose handelns och sjöfartens ständigt stigande behof af anstalter för deras underlättande komme att drabba dem, och för hvilkas bestridande den i jembredd med rörelsen stigande tolagen dock just varit afsedd. Genom de nya stämpelskatterna skulle industri-idkarne betungas. Nya afgifter skulle införas på ansökningar om rätt till idkande af näring, på nyttjanderätts-aftal, på aktier och lottbref, och särskildt skulle de mindre handlandena, egentligen bodhandlandena, få en för dem högst dryg afgift under namn af stämpel på qvittenser. De enskilda bankerna ville man på flera sätt ytterligare beskatta. Jag vill icke trötta med flera sådana exempel, men jag hemställer, om det under några förhållanden kan vara rättvist att på detta sätt vältra skatter från en klass på andra. Men det är icke endast af erfarenheten visadt att detta skulle blifvit en följd af kompromissen, utan det måste blifva följden af hvarje liknande plan. Hvarje löfte att göra en afskrifning af grundskatterna på bestämd tid måste blifva åtföljdt af sträfvandet att taga nya inkomster från olika håll. Hvarifrån skall man då taga dem? Hvar och en tänker, hur skall det gå vid nästa afskrifning, nästa plan? Hvar och en vill skydda sig, och de, som äro svagast representerade, blifva de lidande. Men att afskaffa en klass-skatt, för att lägga den på en annan klass, det är icke blott i sig sjelf förhatligt, utan är detta i ytterlig grad, när fråga är om grundskatterna, hvilka äro bundna vid jorden, och hvilkas afskrifning alltså blir en skänk till de nuvarande jordegarne. Herr Friherre De Geer yttrade sig vid 1872 års riksdag mycket vältaligt och bestämdt i detta hänseende, och jag hoppas, att om han nu kommer att yttra sig, han ville upprepa hvad han då härom sade.

Jag kan således icke se annat än att, då kompromissen har sådana följder, den icke bör åter upptagas, men jag vill för ett ögonblick antaga, att detta dock verkligen skulle komma att hända, att hvad Särskilda Utskottet föreslog vid sista riksdagen och som då afslogs, åter kommer före, samt blefve af Riksdagen godkändt, å ena sidan grundskatternas afskrifning efter viss be-

Ang. grundskatterna. (Forts.)

stämd genom lag stadgad plan och å den andra en ny härordning och bestämd plan för försvaret. Huru skulle det då gå? Hvilka utsigter skulle vi då hafva för framtiden? Jo, nog komme afskrifningen att ega rum, men hur skulle det gå med försvaret? Ja, det komme att bero på tillgångarne, ty penningar skulle komma att behöfvas till vida större belopp än dem, för hvilka skattereglerings-komitén lemnade anvisningar. Det kommer således att bero på, om vi kunde ålägga så stora nya skatter, som skulle behöfvas för att med all säkerhet kunna årligen och utan uppehåll fullfölja den antagna planen. Man måste härvid ock taga i beräkning dessa stora rubbningar, som tid efter annan drabba det industriella lifvet, såsom under åren 1856—1857, 1867—1868 och 1878—1879. Huru skulle det då gå med anskaffandet af de nya tillgångar, som blefve behöfliga, och när svårare tider inträffade, under hvilka det icke ginge? Tron I då, mine herrar, att det blir afskrifningen, hvilken I förbundit eder att göra, som icke blir gjord, eller att det blir försvaret, som får lida? För min del fruktar jag, att det senare alternativet kommer att inträffa, ty under sådana omständigheter blefve det sannerligen icke lätt att än vidare än redan skett, pålägga nya skatter. De skulle icke allenast vägras af jordegarne, som ville hafva sin afskrifning och icke vilja veta af några nya skatter, utan mot dem skulle också stå alla industriidkare och andra klasser, som redan blifvit betungade med de af skatteregleringskomitén föreslagna och af mig såsom antagna förutsatta skatterna, och slutligen skulle likaledes deremot stå edra egna samveten, då I komme att finna, att I icke utan hopande af orättvisor på orättvisor kunde gå längre på denna väg. Följden blefve således den, att afskrifningsplanen måste fullföljas, men försvarsplanen öfvergifvas. Det förefaller mig som om vi på detta sätt icke skulle kunna komma längre, än der vi redan äro, nemligen vid möjligheten att med de goda tillgångar, vi lyckligtvis ega, förbättra och förstärka vårt försvar i jembredd med tillgodoseendet af andra statsbehof. Men om kompromissen icke kan leda till något godt resultat utan endast till stora orättvisor, så bör väl hvarje tanke på dess återupptagande förkastas. Då återstår hvad jag tror många tänkt, och som torde vara flertalets åsigt i denna Kammare: nemligen att Kammaren icke skulle ingå någon ny kompromiss, eller i beslut om någon bestämd plan, men icke heller medgifva något afskrifvande af grundskatterna, så vida icke landtmannapartiet ville göra betydliga medgifvanden i fråga om försvaret; vi skulle icke börja, utan först se, hvad Andra Kammaren gör för försvaret, sedan skulle vi se till hvad vi kunde göra för afskrifningen. Men jag hemställer, huru vida, om Första Kammaren med misstro följer Andra Kammarens åtgöranden och icke vill medgifva några lindringar i grundskatterna, innan Andra Kammaren beviljar medel till försvaret, och vice versa, Andra Kammaren misstror den första och icke vill göra något för försvaret, innan den ser, om Första Kammaren vill vara med om afskrifningen, detta kan vara en klok politik. Enligt min uppfattning är det en visnepolitik. Man kan icke blott fråga, hvart

den kommer att leda, utan hvart den redan har ledt. Om man ser på de första riksdagarne efter representationsförändringen, så hafva de båda Kamrarne gått ganska jemna steg i ökande af anslag för allmänna behof. Det har icke hos någondera af dem felats medgörlighet, utan de hafva båda anslagit till de nödiga behofven allt hvad man kunnat begära. Det sedan tillkomna systemet att binda ihop de stora frågorna med hvarandra har verkat och kommer att ytterligare verka upplösning af denna enighet och vändt tanken från hvad som är rätt och billigt. Man säger: först måste vi hafva det ena eller andra; Första Kammaren säger: först måste vi hafva försvaret, och Andra Kammaren: först måste vi hafva grundskatternas afskrifning, innan vi kunna göra något annat. För min del tror jag, att det är en ganska dålig väg, som man har inkommit på, och att medgifvandet utan alla vilkor af de 500,000 kronor, som här afses, icke skall vara på något sätt farligt för utgången af andra frågor, utan är af rättvisa och billighet påkalladt samt derföre bör utan vilkor beslutas. Det finnes dock verkligen ett skäl, hvarföre Riksdagen nu skulle afslå detta förslag, och det är det, som Herr Montgomery-Cederhielm anfört, eller att förslaget icke är en Konglig proposition. Jag beklagar att så icke är och önskar att Kongl. Maj:t ville snarast möjligt taga ledningen af denna frågas vidare behandling, men med mina åsigter kan jag dock icke annat än rösta för bifall till Stats-Utskottets förslag.

Ang. grundskatterna. (Forts.)

Friherre De Geer af Finspång: Då jag deltagit i Kammarens öfverläggningar vid de föregående tillfällen, då grundskattefrågan varit å bane, anser jag mig äfven denna gång böra uttala min mening, ehuru jag har anledning antaga, att den icke delas af Kammarens flertal och icke kommer att inverka på Kammarens beslut. Efter den utgång, som försvars- och skattefrågan erhöll vid 1883 års riksdag, var det att förmoda att, om dessa frågor skulle komma att återupptagas vid denna riksdag, de skulle komma hvar för sig, utan det samband sinsemellan, hvari de höllos vid 1883 års riksdag, och icke heller i så stor omfattning som då, utan mera partielt. Så har också skett. Regeringen har framlagt förslag till sådana förbättringar inom armén, som kunna genomföras utan att frågan om ökad värnpligt och grunderna för stamtruppens bildande beröres. Dessa förslag hafva till största delen fallit till följd af motstånd från Andra Kammarens pluralitet, hvilken vid dessa frågors behandling synts följa och fasthålla vid 1873 års kompromiss. Då deremot enskilda motioner ifråga om partiel afskrifning af grundskatterna framkommit, och Stats-Utskottet på grund deraf framstält det förslag, som nu här föreligger, blef detta förslag antaget af Andra Kammarens majoritet, som då frångick nämnda kompromiss. Hvad åter Första Kammaren beträffar, måste af motiven för majoritetens beslut vid sista riksdagen antagas, att äfven denna Kammare brutit med kompromissen.

Vid sådant förhållande finner jag mig åtminstone för närva-

Ang. grundskatterna. (Forts.)

rande böra underkasta mig situationen sådan den är. Jag har derför också röstat för den Kongl. propositionen i arméfrågan och jag är beredd att nu äfven taga skattefrågan i öfvervägande såsom en fråga för sig. Jag talar då likväl endast om de egentliga grundskatterna, ty i fråga om rustnings- och roteringsbesvären anser jag, att sammanhanget mellan dem och försvarsfrågan icke kan upplösas.

För min del återkommer jag då till samma ståndpunkt i afseende på grundskattefrågan, som jag intog före 1873 års kompromiss. Vid 1872 års riksdag yttrade jag i denna Kammare bland annat följande ord, som jag tillåter mig nu uppläsa: "Men om det å ena sidan må medgifvas, att grundräntorna äro skatter, så bör det också å andra sidan medgifvas, att i fråga om deras borttagande eller nedsättande böra samma grunder följas som vid förändringar af andra skatter. Och dervid gäller det såsom en vigtig regel, att nedsättning eller upphäfvande af någon skatt i allmänhet icke bör ifrågakomma i annat fall än då de öfriga skatterna lemna så mycket öfverskott, att eftergiften kan ske, utan att man lyfter bördan från den ena blott för att lägga den på en annan. En gammal skatt, vid hvilken man hunnit vänja sig, trycker nemligen, äfven om den i grunden är obillig, mindre hårdt än en ny skatt, den må vara hur rättvis som helst. Och i detta afseende kunna icke grundskatterna ega anspråk på att göras till undantag från den allmänna regeln, ty de äro de äldsta af våra skatter, till och med så gamla, att de, såsom jag nyss sade, numera iklädt sig egenskaperna af en intecknad skuld. Såsom sammanväxta med jordvärdet skulle de, om de icke olyckligtvis också vore sammanväxta med det, efter hvad det vill synas, outplånliga minnet af begångna orättvisor, säkerligen vara de minst tryckande af alla våra skatter. En afskrifning af dem bör således icke ske annat än i den mån statsverket utan skatteförhöjningar eger säkra och ständiga tillgångar för sina behof".

Enligt min åsigt har den tidpunkt nu inträffat, att statsverket eger så säkra tillgångar, att en så liten skattenedsättning, som här med afseende på grundskatterna är ifrågasatt, utan fara kan ske. Herr vice Talmannen har visserligen ansett, att man ännu icke derom hade tillräcklig erfarenhet. I detta afseende har han, enligt min uppfattning, redan blifvit tillfredsställande bemött af Herr Wærn; och för egen del kan jag så mycket mindre dela hans farhågor, som jag fann mig kunna instämma i Kongl. Maj:ts förslag vid 1883 års riksdag, hvilket förslag, oaktadt det så högst betydligt ökade försvaret, tog upp i räkningen den fullständiga afskrifningen af så väl grundskatterna som indelningsverket, utan att jag fann de föreslagna skatter, som behöfdes för att ersätta dem, vara allt för afskräckande. Nu är det endast fråga om en tiondedel af grundskatterna. Sedan vid sistlidne riksdag en nedsättning skett både af de personliga skatterna och af bevillningen för de lägst beskattade, anser jag, att ordningen nu lämpligen bör komma till grundskatterna, till och med före kaffetullen, om så skulle behöfvas.

Ang. grundskatterna. (Forts.)

Utom alla de gamla skälen för en nedsättning eller afskrifning af grundskatterna, hvilka skäl jag här icke vill upprepa, ser jag för en sådan åtgärds vidtagande för närvarande en ökad anledning i de ogynsamma förhållanden, med hvilka landtbruket arbetar i större delen af Europa, så att man på mer än ett ställe måste vara betänkt på att komma det till någon hjelp. Här veta vi, huru som landtbrukarne lida af stegrade arbetspris, men framför allt af konkurrensen med Ryssland och Amerika, hvilkas hit införda landtbruksprodukter betydligt nedtrycka prisen på våra egna. I forna dagar voro våra landtmannaprodukter skyddade af tullen på lifsmedel. För omkring 30 år sedan borttogs denna tull på en gång helt och hållet, och jag tror att man deri gjorde fullkomligt rätt. Under då rådande konjunkturer medförde denna åtgärd icke någon synnerligt stor olägenhet för landtbruket, men förhållandena äro nu förändrade. Om landtbrukarne nu hade qvar dessa tullar, skulle de obestridligen för dem vara värda lika mycket som tio procent af grundskatterna. Af samma anledning anser jag det också vara rigtigt, att nu icke blifvit ifrågasatt att, såsom år 1877, samtidigt med en minskning af grundskatterna företaga en höjning af fastighetsbevillningen, emedan jag anser, att icke någon förhöjd beskattning på jordbruket nu bör komma i fråga.

Jag önskar derför, att en nedsättning af den omfattning, som här af Stats-Utskottet föreslagits, måtte ske, men med det uttryckliga förbehåll, som också af en annan talare här framkastats, att den icke måtte anses innefatta något löfte för framtiden om vidare nedsättningar. Sådant må komma att bero af framtida tillgångar och framtida ställningar och förhållanden. — En talare här har sagt att, tager man detta första steg, kommer aptiten att växa, och att oupphörligen nya förslag om afskrifning af allt fler och fler procent af grundskatterna i sådant fall ovilkorligen vore att emotse. Jag tror, att aptiten redan nu är ganska stor och att vi verkligen icke kunna hoppas, att icke framdeles anspråk på grundskatternas afskrifning skola framställas, vare sig detta förslag antages eller förkastas. För min egen del är jag öfvertygad om, att så länge en sådan ojemnhet i grundskatterna, som nu qvarstår, eger rum, komma sådana anspråk att oupphörligen väckas. Men i samma mån trycket af en börda blifver mindre, blifver också den häftighet, hvarmed man påyrkar att komma från bördan, i någon mån mindre och lättare att motstå.

Det sades af en talare, att den här föreslagna eftergiften på grundskatterna skulle ofta nog blifva en eftergift, icke allenast för de mindre bemedlade jordbrukarne, utan äfven för de förmögna och rika, samt att den således vore alldeles opåkallad. Månne icke förhållandet är detsamma med alla andra skatter? De personliga utskylderna och tullen till exempel komma de icke i sin mån de rika till godo lika väl som de fattiga? I stort sedt är det likväl de mindre jordbrukarne, som företrädesvis skulle skörda vinsten af en nedsättning på grundskatterna.

Herr Casparsson med hvilken en annan reservant inom Stats-

Ang. grundskatterna. (Forts.)

Utskottet instämt, äfvensom en talare här i dag, Herr Bennich, hafva föreslagit, att man i stället för en afskrifning af grundskatterna skulle försöka åstadkomma en så beskaffad reglering som i Preussen eller Danmark, i hvilka båda land likartade förhållanden med våra egt rum. Herr Casparsson fann de skäl, som häremot anförts af föregående skattekomitéer vara mycket lätta. Dessa bestodo hufvudsakligen i svårigheten att få en fullt tillförlitlig värdering af all jord i landet och de stora kostnader, som dermed skulle vara förenade. Jag kan icke medgifva, att dessa skäl äro så lätta; men det finnes i allt fall ett ännu tyngre skäl mot en sådan reglering, hvilket en gång förut blifvit anfördt i denna Kammare af en ledamot af 1864 års skattekomité, som för närvarande är vår vice talman. Han yttrade till Kammaren den 11 Maj 1872 att — — "Preussen och Danmark lägga så stor vigt på bibehållandet af denna beskattning, att de inköpt den privilegierade jorden under grundskatten för att bevara och öka denna säkra statsinkomst. Om en dylik åtgärd har man förr talat äfven hos oss, men den är overkställbar till följd af den privilegierade jordens stora utsträckning och de ytterst olika förhållanden, som ega rum inom sjelfva skattejorden."

I Preussen, der man liksom hos oss ventilerat frågan om grundskatterna sedan 1810, och der först 1862 en lag i ämnet kommit till stånd, tillgick det så, att man bestämde en summa af 10 millioner thaler, som skulle utgöra totaliteten af grundskatterna och skulle fördelas efter en lika måttstock på värdet af all jord i Preussen med några få undantag. Den privilegierade jorden fick ersättning af *statskassan* dels 20, dels 13 $^1/_3$ gånger den nya skatt, som pålades den, men den nya jemna fördelningen af grundskatterna på den gamla skattskyldiga jorden skedde utan att de, som derigenom fingo betala mindre än förut, ålades utgifva någon ersättning eller de, som fingo betala mera, derför erhöllo någon ersättning. Den privilegierade jorden i Preussen var af jemförelsevis ringa utsträckning, så att dess andel af de 10 millioner thaler, staten genom grundskatteregleringen ville utkräfva, icke uppgick till mer än omkring 719,000 thaler. För öfrigt ökades grundskatterna i Preussen genom denna reglering med mera än 2 millioner thaler. Af den gamla skattskyldiga jordens egare fick en del minskning i skatt till sammanlagdt belopp af 219,640 thaler, en annan del åter ökad skatt till belopp af in alles 1,573,866 thaler.

I Danmark skedde regleringen på ungefär samma sätt, men det kapital, staten der fick utbetala, uppgick icke till mer än 3 millioner kronor.

I Sverige är deremot inemot en tredjedel af all jordbruksfastighet i landet af frälse natur. Hela denna tredjedel skulle således, enligt grunderna för den preussiska regleringen, inköpas af staten, hvartill komme att åtgå ett betydligt kapital. Men icke nog dermed! Den skattskyldiga jordens beskattning är här i Sverige så olika, att i en provins en fastighet kan i förhållande till sitt taxeringsvärde vara åsatt en tio gånger så hög beskattning,

som en fastighet i en annan provins får betala i förhållande till sitt taxeringsvärde. Och dessa grundskatter på skattejorden äro icke blott i det allmänna föreställningssättet utan äfven genom uttrycklig lag omgärdade med åtminstone ett lika kraftigt privilegium som någonsin frälsejorden. I Kongl. Maj:ts försäkran och stadfästelse å svenska och finska allmogens fri- och rättigheter den 4 April 1789 heter det, att "de å hemmanen en gång gjorda, i laga ordning fastställda skattläggningar och tiondesättningar skola i evärdeliga tider ega bestånd och aldrig någon ändring eller rubbning deri tillåtas". Således måste äfven de skattskyldiga hemman, hvilka skulle påläggas annan skatt än de nu hafva, inköpas i skatt af staten i likhet med frälsehemmanen, och dertill skulle, om man toge till norm de högst beskattade hemmanen, åtgå ett ofantligt kapital. Sannolikt finge man lof att efterskänka en del och såsom norm för inköpandet taga ett medelhemman; men i sådant fall hade man att befara att en allt för stor del efterskänktes, såsom t. ex. hälften af all grundskatt å en stor del af Sveriges jord. I hvarje fall skulle staten komma att utbetala ett kapital, hvarå räntan någorlunda skulle motsvara den ökade inkomst, staten skulle få in i form af grundskatt. Mig synes, att det vore enklare och fördelaktigare, om staten behölle sitt kapital, och sjelf omedelbart droge räntan derå. *Ang. grundskatterna.* (Forts.)

I Preussen afsåg man med nyss omförmälda skattereglering dels en af rättvisan påkallad utjemning af grundskatterna, men dels också att få i jorden ett ordnadt skatteobjekt, på hvilket man i behofvets stund kunde lägga den högre skatt, som erfordrades. Något sådant behöfves icke här, der vi för sådant ändamål hafva fastighetsbevillningen, hvilken lämpligen kan efter behof höjas eller sänkas, såsom också flera gånger skett.

Vidare är att märka, att en så beskaffad grundskattereglering, som i Preussen blifvit verkställd och här ifrågasatt, icke kan ske, om man icke utgår från den förutsättning, att grundskatten är en verklig skatt och icke en ränta. Vore den ränta, skulle en sådan reglering ju i alla händelser vara opåkallad och onödig, och denna åsigt tillbakavisades också på det bestämdaste af den preussiska regeringen, som vid ett af de många förslag, som blifvit i ämnet framlagda, bifogat en "Denkschrift" af år 1852, deri regeringen säger: "I befrielserna från grundskatt, helt och hållet eller till en viss del, ligger en orättvisa, hvars minne ingen häfd utan endast återställandet af den naturliga likheten kan utplåna". Sedan 1861 års förslag om grundskatterna i Preussen förfallit i Preussen genom herrehusets afslag, till en del grundadt på åsigten om grundskattens egenskap af ränta, afgaf regeringen till 1862 års riksdag ett nytt förslag till lag, som antogs af båda representanthusen, i hvilket förslag regeringen förklarade sig fasthålla, "att grundskatten alldeles icke vore att anse såsom ränta utan enligt sitt väsen och sin utveckling efter preussisk lagstiftning såsom en skatt i ordets egentliga bemärkelse; att den derför, liksom hvarje annan skatt, enligt rättvisans och finanspolitikens grundsatser måste upptagas efter en lika måttstock inom statens hela område; att grundskat-

Ang. grundskatterna. (Forts.)

tens långvariga oföränderlighet i en stor del af staten gent emot förändrade förhållanden med afseende å sjelfva skatteobjektet fört till ett alldeles ohållbart tillstånd; samt att ett snart afhjelpande af många deraf härflytande olägenheter syntes trängande nödvändigt."

Det så ofta upprepade påståendet, att grundskatten till följd af sin egenskap att verka såsom ränta, så lång tid tagits i beräkning vid öfverlåtelser af skattehemman, vare sig genom köp eller arf, att den alldeles icke drabbar de nuvarande skattejordegarne, innehåller för öfrigt obestridligen en teoretisk sanning, men torde i praktiken tåla vid någon modifikation. I bedömandet af en egendoms värde ingå så många osäkra och oberäkneliga faktorer, att köpeskillingens bestämmande för de fleste köpare blifver i mer eller mindre mån ett hasardspel. Jag tillåter mig i det fallet citera ett yttrande, som afgafs här i Första Kammaren den 11 Maj 1872 af Herr Casparsson: "Det inträffar", sade han, "ganska ofta, att den högst beskattade jorden i sjelfva verket blifver lika högt betald som den öfriga. Skälet härtill är ganska enkelt; folk måste lefva, måste hafva tak öfver hufvudet, och då betalas hvad som helst för jorden; men sedan skönjes nog olikheten i skatt, och då uppkommer missnöjet." Så är verkligen ganska ofta förhållandet. Missräkningen i fråga om köpeskillingen kan i någon mån afhjelpas genom träget arbete af den nye egaren, men bland hvad som tynger honom värst är alltid skatten, som på viss gifven tid omutligen måste betalas.

Vill man här i Sverige en utjemning af grundskatterna, hvilket ansetts angeläget i snart sagdt alla andra länder, lärer icke finnas annat sätt derför, än att de i deras nuvarande form afskaffas eller eftergifvas, detta må nu ske antingen efter en hel fullständig plan, som medgifver en successiv sänkning af skatten med vissa procent under en viss tidsföljd, eller också på det sätt, att efterskänkandet af skatten uppskjutes under en viss tidsföljd och sedan sker på en gång, såsom i Herr Carl Anders Larssons så kallade aflösningsplan föreslagits. Eller också får man gå till väga såsom här är ifrågasatt, att man efter råd och lägenhet beviljar en större eller mindre eftergift, då tillgångarne kunna sådant medgifva. Så vidt de uttalanden, som här blifvit gjorda, att man vill lösa grundskattefrågan såsom en fråga för sig, icke skola förstås så, att man icke vill lösa den alls, tror jag att för närvarande något bättre icke kan göras, och något mera ej heller nu bör göras, än hvad som innefattas i Stats-Utskottets af Andra Kammaren redan bifallna förslag.

Det åberopades här under sista riksdagen, att den allmänna meningen, uttryckt på talrika folkmöten, kraftigt yttrat sig för indelningsverkets bibehållande. Men dessa folkmöten uttalade sig om möjligt ännu mera enhälligt i fråga om grundskatternas afskrifning. Fäster man stor vigt vid dessa opinionsyttringar i det ena fallet, bör man heller icke lemna dem alldeles utan afseende i det andra.

För min egen del vill jag tillägga att, då jag här biträder Stats-Utskottets förslag, så sker det alldeles icke för att till-

mötesgå Andra Kammaren, utan derför att jag behjertar hvad jag anser vara billiga önskningar och landets verkliga behof. Jag anhåller om proposition på bifall till denna punkt i Stats-Utskottets förslag, endast med det tillägg, att första raden måtte komma att lyda, "att Riksdagen måtte *för sin del* besluta" i stället för såsom i Utskottets förslag: "att Riksdagen måtte besluta." En ledamot af Stats-Utskottet har visserligen ansett, att detta vore öfverflödigt, emedan Konungens rätt i allt fall vore alldeles okränkt, men det är åtminstone ett öfverflöd, som jag finner vara öfverensstämmande med fordringarna på det passande och som Riksdagen alltid plägat iakttaga i fråga om lagförslag och sådana ämnen, i hvilka Riksdagen icke har ensam beslutanderätt.

Ang. grundskatterna. (Forts.)

Herr Casparsson: Då Stats-Utskottet framlägger förslag i en mycket vigtig fråga, har man skäl att vänta, att de skäl, som för förslaget framläggas, äfven äro fullvigtiga.

Jag döljer nemligen icke för mig, att frågan om tio procent afskrifning endast innefattar *början* till en fullkomlig afskrifning, och de, som hysa en annan föreställning, bedraga sig för visso.

Jag vill något först undersöka de skäl, Stats-Utskottet anfört. Utskottet nöjer sig till en början med att uttrycka "den tanke, att dessa skatters fullständiga afskaffande utan tvifvel endast är en tidsfråga". "Angående sättet för deras afskaffande, tiden då det bör vara fulländadt, och de skatteformer, genom hvilka de skola ersättas", säger dock Utskottet ingenting, emedan "meningarne ännu äro så mångfaldigt delade, att det till intet mål skulle kunna leda" att nu framställa "något som helst förslag". En sådan motivering synes mig mycket tarflig, och jag vill deremot uppställa en lika tarflig bild. Om någon sade: "jag har en rock, som icke längre är modern" — eller som det på riksdagsspråket heter "tidsenlig" — "derföre skall jag nu göra mig af dermed, men rörande tiden och sättet för detta aflägsande äfvensom huru jag skall kunna skaffa mig en annan rock sväfvar jag ännu i fullkomlig ovisshet"; skulle icke då hvar och en af eder, mine herrar, lemna honom det rådet: "Min vän, har ni icke dessa saker klara för er, så behåll ni er rock; det är bättre att hafva en, om också *gammal*, rock än *ingen* rock."

Utskottet säger vidare, att dessa skatter äro ojemnt fördelade. Detta är ju fullkomligt rigtigt, och om Utskottet föreslagit, att de, som äro högst beskattade, skulle få åtnjuta nedsättning i grundskatten, kunde jag varit med derom. Af denna åsigt voro tre ledamöter af 1864 års skattekomité, hvilka i denna syftning afgåfvo en reservation. I samma syftning har jag sjelf i 1872 års Riksdags Stats-Utskott uttalat mig på sätt en af mig då afgifven reservation utvisar, men att med lika procentbelopp afskrifva alla grundskatter, de må tynga med större eller mindre belopp af hemmanens verkliga värde, det är en contradictio in adjecto; ty derigenom utjemnas icke, utan qvarstå ojemnheterna.

Sedan Stats-Utskottet sålunda gifvit en örfil åt logiken, gifver det en dylik åt hela det europeiska skattesystemet. Utskottet

Ang. grundskatterna. (Forts.)

förklarar nemligen, att grundskatt icke längre är en "*tidsenlig skatteform*". Det är likväl att märka, att grundskatter, så vidt jag vet, finnas i alla europeiska länder, med undantag af Norge. I Italien, en bland de yngsta medlemmarne i det europeiska statssystemet, utgjorde de år 1878 det största beloppet af alla de olika inkomsttitlarne. Jag ber om ursäkt, att jag nödgas besvära med några siffror, men denna sak är så vigtig, att jag icke kan underlåta att anföra några sådana. I Frankrike utgjorde grundskatten (1880) 6,3 procent af statsinkomsterna, i England (1876—1877) 1,4 procent, i Preussen (1879—1880) 5,6 procent, i Österrike (1879) 9,9 procent, i Ungern (1879) 17,4 procent, i Italien (1878) 12,7 procent, i Ryssland (1860-talet) 11,4 procent, i Holland (1879) 9,1 procent, i Belgien (1878) 8,4 procent, i Danmark (1876—1877) 13,4 procent, i Spanien (1860-talet) 18 procent samt i Portugal (1879—1880) 11,8 procent. Jag är skyldig att anföra de källor, jag för att förskaffa mig dessa uppgifter användt, de äro dels en "Jahrbuch für Volks- und Staatswirthschaft von J. Minoprio", tryckt 1880 och, så vidt jag vet, innehållande de nyaste upplysningarne i detta afseende; dels i fråga om Ryssland och Spanien, rörande hvilka land jag icke kunnat erhålla upplysningar för senare tid än 1860-talet, ur M. Blocks "Statistique général". Grundskatter finnas sålunda qvar i alla länder utom Norge.

Nu sade en ärad talare på kronobergsbänken, att det bevisade ingenting, att det funnes grundskatter i *andra* länder. Hvarför skulle väl vi derför behålla dem hos oss? Jag vågar verkligen icke bestämdt angifva skälet, men *förmodar*, att ett sundt finanssystem fordrar dem. En person, som så ifrar emot konsumtionsskatter, borde åtminstone icke rimligtvis hafva något att invända mot en beskattning på den fasta förmögenheten, ty att undvara skatt både på konsumtionen och på den fasta förmögenheten, lärer väl blifva omöjligt. I Norge, det enda land, der grundskatter icke finnas, utgjorde, enligt den af mig först omnämnda källan, statsinkomsterna år 1877—1878 35,737,000 kronor. Deraf utgjorde tullinkomsterna 21,011,000 kronor eller 58 procent, bränvinsskatten 2,047,000 eller 5,7 procent samt maltskatten 1,990,000 kronor eller 5,5 procent. Dessa konsumtionsskatter uppgingo således till icke mindre än 69,2 procent af hela statsinkomsten.

Här har man nu kommit med en bataljhäst, som jag förmodade skulle lössläppas, nemligen frågan om *emigrationen*, men egentligen är det icke en häst, utan i stället en stor bock, som blifvit framkallad.

Under decenniet 1861—70 utgjorde emigrationen per mille af emigranternas hela summa:

Maximum.		*Minimum.*	
Jönköpings län	97.	Upsala län	2.
Vermlands d:o	86.	Stockholms d:o	3.
Malmöhus d:o	82.	Nyköpings d:o	5.
Kristianstads d:o	80.	Vesterbottens d:o	6.
Linköpings d:o	78.	Gotlands d:o	6.
Kalmar d:o	78.	Vestmanlands d:o	8.

Jag har här endast tagit med de sex län, som hade det största, och de sex, som hade det minsta emigrantantalet. *Ang. grundskatterna.* (Forts.)

Under decenniet 1871—80 uppgick emigranternas antal per mille af hela emigrationens slutsumma:

Maximum.		*Minimum.*	
Malmöhus län	124.	Vesterbottens län	4,2.
Vermlands d:o	83.	Upsala d:o	5,4.
Kristianstads d:o	81.	Stockholms d:o	5,8.
Elfsborgs d:o	73.	Jemtlands d:o	6,9.
Linköpings d:o	71.	Nyköpings d:o	8,8.
Jönköpings d:o	61.	Gotlands d:o	10,4.

Hvar och en, som sysselsatt sig något med grundskattefrågan, vet, att grundskatterna äro högst i Mälardalen och lägst i Skåne och Blekinge samt dernäst i Vermland; men huru står detta i stycke med antalet emigranter från dessa orter? Man kan nu med skäl anmärka, att de af mig här ofvan angifna siffrorna äro absoluta tal, och att det beror på den större folkmängden, att antalet emigranter varit så stort från Malmöhus, Kristianstads och Vermlands län. Jag skall då bedja att få anföra de relativa talen. På 100,000 af *medelfolkmängden* i årligt medeltal utvandrade under decenniet 1871—80:

Maximum.		*Minimum.*	
Malmöhus län	556.	Stockholms län	63.
Hallands d:o	554.	Vesterbottens d:o	63.
Kronobergs d:o	540.	Upsala d:o	78.
Kristianstads d:o	533.	Nyköpings d:o	93.
Jönköpings d:o	485.	Jemtlands d:o	136.
Vermlands d:o	470.	Vestmanlands d:o	151.

Äfven efter denna beräkningsgrund utvisa de län, der grundskatterna äro störst, det minsta emigrantantalet.

Ville man gifva en tevattensförklaring, kunde man säga, att grundskatterna äro orsaken dertill; ty genom att grundskatterna sänka inköpspriset är lättheten att förvärfva fastighet större, och att till följd häraf emigrationen är minst från de län, som hafva de största grundskatterna. Att detta är orsaken, tror jag dock icke. Den ligger nog på annat håll, men på den frågan vill jag nu icke inlåta mig. Den tolkningen vore dock hållbarare än historien om, att grundskatterna skulle föranleda emigrationen, hvilken uppfattning jag nödgas inrangera bland bockslägtet.

Talaren på kronobergsbänken stälde några direkta frågor på mig, dem jag anser artigheten fordra att jag besvarar. Han har dock råkat läsa orätt innantill i min afgifna reservation, och jag förmodar vi kunna vara ense derom, att det icke är lämpligt upptaga Kammarens tid med att öfva hvarandra i innanläsning. Han ansåg, att jag i min reservation hade bort tala om öfriga beskattningsföremål utom jorden. Men att jag icke det gjort, beror derpå, att jag i allmänhet icke vill vidröra saker, som icke höra till det föreliggande ämnet; och här var fråga endast om jordbeskattningen.

Ang. grundskatterna. (Forts.)

Han anmärkte vidare, att jag icke föreslagit någon skrifvelse. Så gammal riksdagsman är jag dock, att jag insåg, att jag icke med någon utsigt att lyckas kunde nu föreslå någon skrifvelse i en syftning så litet diskuterad som den ifrågavarande; en sådan var, enligt min öfvertygelse, en omöjlighet. Den ärade talaren yttrade derjemte något om den ovilja, som gör sig gällande inom denna Kammare mot jordbruket, och uttalade i sammanhang dermed en "*varning*". Vi äro dock begge två så "gröna" i denna Kammare, att vi icke böra uppträda såsom præceptorer; ty Kammaren sköter sig nog ändå våra varningar förutan.

Jag har i min reservation tagit mig friheten nämna om, att en sådan reglering, som, enligt min åsigt, är den enda nöjaktiga lösningen på frågan, redan egt rum i Frankrike, Österrike, Danmark och Preussen. I *Frankrike* proklamerades den 4 Augusti 1789, att "*Frankrikes jord är fri, likasom menniskorna, som odla och bebygga densamma*". Det var en mycket vacker fras, som borde tilltala våra afskrifningsvänner, men icke blef jorden derför fri från *grundskatt*. Redan den 1 December 1790 utkom lag om reglering af skatteförhållandena, som närmare bestämdes genom lagarna af den 23 November 1798, den 20 Oktober 1803 och den 27 Januari 1808, hvarigenom de gamla orättvisorna borttoges, men *frihet* från grundskatt kom dock icke i fråga. 1880 uppgick grundskatten i Frankrike till icke mindre än 173,950,000 francs. I *Preussen* började man efter de stora nationella olyckorna 1806 att tänka på ett ordnande af grundskatterna. Efter det man lyckats öfvervinna många störande inflytanden, löstes frågan, icke, såsom en talare från Göteborg uppgaf, i början af detta århundrade, utan på sätt en talare på stockholmsbänken upplyste, den 31 Maj 1861, då den nu gällande lagen utkom, hvilken trädde i full tillämpning den 1 Januari 1865. Denna reglering i Preussen är således icke så särdeles gammal.

I sammanhang dermed vill jag upptaga några anmärkningar, som framstäldes af samme talare på stockholmsbänken mot möjligheten att här genomföra en sådan reglering. Han sade nemligen, att *frälse*jorden upptog en så stor del af Sveriges jordfastighet. Så är äfven förhållandet, men det är endast det *ypperliga* frälset, som är befriadt från grundskatt, åtminstone i gamla Sverige. Dessa hemmans antal uppgår, efter hvad jag vill minnas, endast till mellan 3,000 och 4,000. Jag törs icke svara för denna siffra, men jag tror, att den är ungefärligen rigtig. Det allmänna frälset har grundskatt: kronotionde och rusttjenstsbevillning, och jag vill erinra mig, att kronotionden i gamla Sverige uppgår i medeltal till större belopp än räntan och kronotionden på de skånska skattehemmanen. Hvad beträffar kostnaden för en dylik reglering, så medgifver jag, att den torde blifva stor, men vill erinra derom, att om *rättvisan* är dyr, så är *orättvisan* ännu dyrare, ty genom att icke i tid hafva afhjelpt partiella orättvisor, är statsverket på väg att beröfvas 10 millioner af sina årliga inkomster, motsvarande ett kapital af 200 millioner.

Här har anmärkts, att man kunde ersätta dessa grundskatter

genom bevillning. Det är en naturlig sak, att om man vill uttaga bevillning till ett grundskatterna lika belopp, så skulle dertill lika väl erfordras en helt annan och noggrannare taxering än den nuvarande. Ur finansiel synpunkt vore intet att deremot erinra, men vi veta, att enligt våra grundlagar har bevillningen en helt olika karakter än grundskatterna. *Ang. grundskatterna.* (Forts.)

I Danmark påbörjades arbetet med den nya matrikuleringen redan 1806. Man beräknade, att, då den öppna jorden uppgick till 7,000,000 tunnland, arbetet, med den fart, hvarmed det bedrefs, skulle kunna vara färdigt på 5 à 6 år. Sedan kommo krigsolyckor och andra förvecklingar, som gjorde, att arbetet icke blef färdigt förr än 1822, och då beräknades det hafva kostat 550,000 Specie eller 2,200,000 kronor, men denna kostnad fick man fullt ersatt genom den ökade skatt, som genom den skedda matrikuleringen tillskyndades staten. Denna matrikulering omfattade dock icke skattens lika fördelning öfver all jord. Detta skedde först 1848 under påtryckning af de politiska händelserna. Regeringen tog frågan om hand och framlade förslag till hartkornets "egalisering". Med denna gick sedan så raskt, att redan den 20 Juni 1850 utkom lagen om all jords lika beskattning mot ersättning i statsobligationer till innehafvarne af förut skattefri jord, och den 1 Januari 1851 trädde detta skattesystem i verket.

I Preussen och Danmark — och i viss mån äfven i Frankrike — har grundskatternas reglering skett under eller efter påverkan af stora nationella olyckor, hvilka visat nödvändigheten af att till mötandet af dylika hafva en ordnad och rationel jordbeskattning. Yrkandet på grundskatternas fullständiga afskrifning synes hvila på förutsättningen, att vi för framtiden, likasom under de senaste 70 åren, skola vara befriade från krigets eller de politiska omhvälfningarnes olyckor.

I Sverige har, såsom jag i min reservation anfört, under 1600- och 1700-talen frågan om jordbeskattningen just gått ut på en *skattejemkning*. Samma uppfattning gjorde sig äfven gällande inom Bondeståndet vid 1809 års riksdag. Ståndet förbjöd, som bekant, sin talman att underteckna regeringsformen, förr än 114 § om privilegierna blifvit afgjord i enlighet med ståndets yrkanden. Men ingen tillstymmelse till yrkande om grundskatteafskrifning; man ville blott all jords lika beskattning. Denna tanke går såsom en röd tråd genom hela vår inre utvecklings historia. Först under det nya representationsskicket började man tala om grundskatteafskrifning. Man började 1872 att tala om *delvis* afskrifning, och 1873 om *fullständig* afskrifning. Ännu vid 1871 års riksdag yttrar Stats-Utskottet: "Ehuru Utskottet ansett mindre lämpligt att för närvarande ingå i granskning af de olika förslag, som nu blifvit framstälda, bör Utskottet, som ansett i hög grad önskvärdt, att den ständigt återkommande frågan snart kunde erhålla en ändamålsenlig lösning, likväl icke dölja den tanke, att sådant enligt Utskottets åsigt, svårligen kan ske på annat sätt, än genom en verklig aflösning, på det statsverket må erhålla det vederlag för grundskatterna, som för dess behof nu mera i högre grad än förr

Ang. grundskatterna. (Forts.)

torde vara oundgängligt." Men det är äfven att märka, att år 1871 ställningen var sådan, att Bevillnings-Utskottet måste genomleta hela det s. k. "kryddskåpet" för att få debet och kredit att gå ihop. 1873 års Riksdag uttalade väl först åsigten om grundskatternas fullständiga afskrifning, men denna fråga sattes då i samband med ett betryggande försvar ordnadt på värnpligtens grund.

Öfver oss står rätten, och dess kraf tror jag icke man ostraffadt förbiser. *Under* oss stå de egendomslösa klasserna, hvilkas anspråk på politisk rösträtt denna Kammare på goda skäl tillbakavisat, men med anledning hvaraf det just åligger denna Kammare att tillse, att dessa klassers rätt och bästa icke förnärmas genom åtgärder, sådana som grundskatternas afskaffande, som ju måste medföra en ökad beskattning på konsumtionen.

En ärad talare på elfsborgsbänken anförde ett exempel på förhållandet med ett skatte- och ett frälsehemman från en by i hans hemtrakt, men han glömde att nämna inköpspriset på de båda hemmanen. Jag kan äfven anföra ett exempel från min hembygd. Två bröder hade der inköpt den ene ett frälse- och den andre ett skattehemman i samma by och med samma areal. Den, som köpte frälsehemmanet, hade gifvit 13,000 och den andre 9,000 kronor i köpeskilling. När då Riksdagens skrifvelse 1873 kommit till allmännare kännedom, sade någon till innehafvaren af skattehemmanet: "Nå, hvad säger Ni nu, om grundskatterna blifva afskrifna." Den upländske odalmannen funderade en stund och svarade: "Jo, då får jag i all min dar skämmas för bror min." Det var ett omedelbart uttryck af den naturliga rättskänslan, innan den hunnit blifva förvillad i politikens irrgångar. Jag önskar, såsom jag 1872 sade, att grundskattefrågan skall *lösas*, men att den må lösas på ett *sådant* sätt, att vi, innehafvare af Sveriges jord, icke behöfva skämmas för våra bröder, de öfriga samhällsklasserna.

Jag yrkar afslag på Utskottets förslag.

Som tiden var temligen långt framskriden, och ytterligare åtta af Kammarens ledamöter begärt ordet, uppsköts den fortsatta öfverläggningen angående förevarande moment till aftonsammanträdet.

Kammaren åtskildes kl. 3 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Stockholm, tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1884.